

TEATER

J · A · A · N · U · A · R 1 · 9 · 4 · 0

A.-S.

VENNAD KIMBERG

TRAADI- ja NAELATEHASED

TALLINN

Meie valmistame:

Naelu — lati-, katuse-, papi-, pleki-, vormi-,
side-, sadulsepa-, saapa- jne.

Kabjanaelu, hobuseraudu

Traati — haljast, põletatud, tsingitud, vasetatud,
lakeeritud, vedru-, telegraafi-, klaasimis- jne.

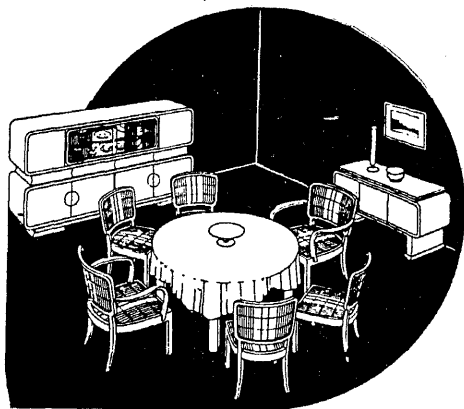
Okastraati, okastraadi obadusi

Neede — rauast, vasest, alumiiniumist.

KONTOR: Nunne 16, telef. 448-17, 476-97

TEHASED: Katusepapi 35, telef. 304-34

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

**Nüüd on ka Teil
aeg tellida mööblit!**

Hea mööbel valmib pikka-
mööda. Tellides aegsasti,
kindlustab see Teile hooli-
kaima töö ja tellimise kiire
täitmise.

Külastage meid!

MÖÖBLITEHAS

A/s. „**MASSOPRODUKT**”

TALLINN, TARTU M. 73, TEL. 308-96

PIIMAÜHISUSTE KESKLIIT

„*Väieksport*”

TALLINN, S. KARJA 23

POSTKAST 113

Teatrisõbrad celistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT”

Aktsiaselts

„VILL“

Tallinnas,
V.-Karja 12

Telefonid:
Juhatus 450-38
476-49
ladu ja kontor
450-39

Meie kammgarn-ülikonnariided, Inglismaalt ostetud valmislõngast kootud, võistlevad inglise riielega.

Meie villased daamide kleidiriided, välismaalõngast, võistlevad välismaa kleidiriielega.

Meie siidriided on ilma puuvilla lisandusega.

Meie trükitud siidid on värvikindlad.

Reserveeritud

A/S.

G. Siegel'ile

Tallinn, Lai 27
Telefon 426-07

Päev läbi soofad sööglid odavate hindadega

suurbaar „EUROOPAS“

Tallinn, Viru 24

Muusika • Kabinetid

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustestega „TEATRIT“

TEATER

LAVAKUNSTI JA-KIRJANDUSE
AJAKIRI

1

PEATOIMETAJA
PAUL OLAK

TEGEVTOIMETAJA
EDUARD REINING

#

VÄLJAANDJA
EESTI NÄITLEJATE LIIT

SISU:

	Lhk.
1. A. H. Tammsaare —	
Looming ja arvustus	3
2. K. A. Hindrey —	
Nõnda ütelda — deklamatsioonl	6
3. Woldemar Mettus —	
Armunud kassike ja veel enam. Riina Reinik Eteikana „Ungari pruutides“ . . .	8
4. Leo Kalmet —	
Ääremärkusi teatriarvustusele	14
5. Nigol Andresen —	
Henrik Visnapuust näitekirjanikuna . . .	19
6. Eesti teatrid hooaja keskel	22
7. Eelseisvaid esietendusl	27
8. Loetut — nähtut — kuuldut	28
9. Toimetuselt	32

Lisa: „Teatri“ 1939. a. sisukord

Kaas: Karl Taev'alt

T * E * A * T * E * R

LAVAKUNSTI JA-KIRJANDUSE AJAKIRI

A. H. Tammsaare

Looming ja arvustus

ärgnevad read on tuletatud Rasmus Kangro-Pooli artikliga „Näitleja ja arvustus“ „Teatri“ viimises numbris läinud aastal, aga nad pole mõeldud ei vastuvaidluseks ega väidete ümberlukkamiseks, vaid ennem avaldatud mõtete täienduseks.

R. K.-P-l sõrendab noore naisnäitleja usutlusel öeldud sõnu: ... mind enam arvustused ei liiguta“ ja leiab neis kas poosi või pealiskaudsust. Nii üks kui ka teine on võimalik, enamasti isegi tõenäone, aga ometi võib sellaseis sõnus mõnikord olla ka kurba tõde, et arvustus tõepoolest ei liiguta, ei tohigi liigutada, kui tahad teha midagi niisugust, mida nimetatakse loominguks. Ja et ka näitleja võib luua, nagu seda teeb helitöö ettekandjagi, selles pole kahtlust, vaielda võiks ainult selle üle, kumb toiming on loomingu-astmestikus kõrgemal pulgal, kas näidendi või muusika kirjutamine või selle ettekandmine. Samuti võiks küsida: mis on õilsam ja suurem, kas kunstilooming üksiköik mis alal või selle arvustamine, seletamine, mõtestamine tänapäeva ja ka inimsoo igavikuprobleemide seisukohast?

Agas mis on õieti arvustus? Harilikult teatud vaatleja, kuulaja, lugeja, maitsja arvamus, ei rohkem. Ja mida „jooksvam“ on sunnitud arvustus olema, seda enam ta mitte ainult ei ole, vaid vist peakski olema kellegi tõeline arvamus. On ta seda? Väga sageli nähtavasti mitte. Miks nii? Põhjus on üsna arusaadav ja inimlik: et „jooksev“ arvustus oleks tõepoolest kellegi arvamus, siis see keegi peaks olema suur tõearmastaja, põhjalik asjatundja, vääramatu veendumusega ja kindla iseloomuga, nii et ta ei painduks mingisuguseis ahvatlusis, tulgu need räägitud või loetud sõnust, veetlevast pilgust, ühiskondlikust mõjust või survest, majanduslikust kahjust või kasust või üksiköik millest muust.

Agas ometi teame, et mitte ainult üksikut inimest, vaid ka terveid rahvaid võib üsna

kergesti painutada siia ja sinna. Seda painutamist ja paindumist me nimetame poliitlikaks. Poliitikat näeme mitte ainult riiklikus ja majanduslikus elus, vaid ka kirjanduses, kujutavas kunstis, muusikas ja teatris. Poliitilist toimingut kunsti alal peab aitama õigustada sellekohane arvustus. Ja kuna arvustaja pole muud kui ainult inimene, nagu on seda looja ja iga teinegi surelik, siis temagi allub kas teadlikult või ebateadlikult mitmesugustele mõjutustele, mis muudavad nii või teisiti tema tõelisi arvamusi.

Nõnda ei ole arvustus sageli üldse arvamus, vaid propaganda-artikkel. Et lugu tõepoolest nõnda on, selleks leiata lugematu hulga näiteid mitte ainult praktiliselt tegevusaladelt, vaid ka teadusest ja kunstist. Iga sahkerdaja leiab endale mitte ühe, vaid vajalises korral kas või kümned ja sajad doktorid, kes oma nimega kinnitavad mõne uue abinõu headust, mis sealjuures ometi võib üsna ruttu hävitada meie endi või mõne meie kehakatte tervise või mis on õnnelikumal korral täiesti kasutu. Vaevalt võib leida nii pentsikut moodi riietuses või soengus, millele mõni professor ei leiaks teaduslikult põhjendatud füsioloogilist või psühholoogilist alust, ja vist pole võimalik kirjutada nii halba raamatut, maalida nii tühist pilti, mida mõni arvustaja ei oskaks kiita.

See seisukord on seda silmatorkavam, mida kaugemale on edenunud teatud maa või ühiskonna tsivilisatsioon ja mida keerulisemaks on muutunud inimeste vahekorrad. Sajad tuhanded raamatud visatakse turule ja arvustuse järgi otsustades on nad kõik hädavajalised, aga miks muutub suurem hulk neist nii ruttu paljaks makulatuuriks? Ometi pidid nad olema raudvaraliseks panuseks inimsoo vaimsesse aaretekirstu! Sealjuures on nagu kellegi kiuste sageli nõnda, et just need teosed, milledes leidub pisutki midagi püsivat, jäävad arvustusel silmapaari vahele või neid müsatakse kuidagi küünarnukiga. Seepä-

rast eksivad need üsna kergesti, kes mõtlevad jooksva arvustuse põhjal mingist kirjandusest või tema väärtusest pilti saada. Muudel kunstialadel on enam-vähem samuti.

Meie seisame oma kultuuri ja tsivilisatsiooni algeil, aga kas võime öelda, et meil pole idanemas samad nähted, nagu oleks juba kultuurist nappus tsivilisatsiooni vastu võideldes? Kas ei võta me arvustades kultuurmailt palju intensiivsemalt eeskju kui raamatuid kirjutades, pilte maalides või helindeid luues? Luues olene enamasti üsna saamatud algajad, aga arvustada oskame kõik, nii et aina imesta meie otsustusvõimet ning kultuurisügavust. Meie käes käib nagu käkitegu kleepida sedeleid kunstnikele ja suurteoseile. Peagu iga aasta me ületame eelmise tasapinna igal kunstialal ja kindlasti iga aasta meil ilmuvad teosed, mis väärivad kõrgeimat hinnangut. Sellest võib igauks mõista, kuhu me olene juba tõusnud ning kuhu me tulevikus veel tõuseme.

Selles kõiges etendab meie arvustus tähtsat osa, olgu üleriiklikult või üksikettevõtteliselt, ja avalikult anname kõigele varjundi, et kogu toimings sünnib ikka ja alati meie parima asjatundmise, õilsaima tõearmastuse ja kindlaima veendumuse põhjal. Samal ajal aga kurdetakse avalikult, et asju hinnatakse oma rühma seisukohast: tunned hindaja rühma, tead ka, mis otsus langeatakse.

Praegusel juhul on meile üsna ükskõik, kas sageli arusaadamatud ja nagu tujukad otsused tehakse lahkuminevat vaadete põhjal, asjatundmise puudusel, tõearmastuse nappusel või painutatud veendumuse ajal, tähtis on ainult üks — et sellaseid otsuseid on tehtud ja et neid tehakse ikka veel, nagu elaksime mõnes vanas kultuurriigis, kus tsivilisatsioon on arvustuse ammugi muutnud kaubaartikliks, mida iga teine võib osta või tellida.

Neid inimesi, kes tõde tema enda pärast on armastanud, on maailmas elanud üpris vähe. Ega keegi taha ometi tõendama hakata, et just arvustajad on erilisel tõearmastusega õnnistatud! Kõige vähem leidub tõearmastust ajastul, kus keegi ei tea, mis ootab meid homme. Kui inimene kahtleb homses päevas, siis kahtleb ta ka tões või selle väärtuses: tõde muutub tujukaks ja raske on öelda, mis temast pidada.

Enamasti paistab ikka nõnda, et arvustaja oleks nagu parem asjatundja kui looja, aga ometi teame, et parimgi asjatundmine pole kedagi hoidnud eksitusist. Asjatundmine tähendab ju ikka mingisugust reeglite tundmist, mis peaksid valitsema loomings, reeglid aga tehakse selle järele, mis on tä-

nini loodud. Nõnda siis on asjatundmine peamiselt mineviku tundmine. Seepärast on asjatundjad ja arvustajad alati nõutud, kui luuakse midagi uut ja omapärast, millele mineviku reeglid hästi ei taha sobida. Neid näiteid leiab kõigilt mailt ja ka kõigilt loomingsaladelt.

Kõike öeldut kokku võttes peaksime järeldama: arvustus võib, aga võib ka mitte loojat tema töös aidata, sest ta on liig isemeelne, hinnetes lahkuminev, endale vasturääkiv, otsustes muutlik, tulgu see siis pealiskaudsusest, tõearmastuse või veenete puudusest. Armastatakse küll korrata, et arvustus on looja kasvataja, aga ometi sünnib nii sageli vastupidi: looja peab endale arvustaja kasvatama. Looja peab kindlaks jääma, kuni ta lõpuks võib arvustusegi, mis on võib-olla kümnetpidi püüdnud looja loomingsut halvustada, naeruvääristada.

Sama võib sünnida ka näitelaval, vastavalt tegelikule olukorrale. Meie näitleja on parimal korral keskkooli haridusega, tänini sagedasti palju vähemaga, nagu meie kirjannikki, sest kõrgema haridusega inimesel oli paremat teha kui näidelda või eestikeelseid raamatuid kirjutada. Aukartus hariduse ees on ometi olemas, nii et kui arvustaja on suuremate teadmiste ja kõrgema haridusega (mida ta ka enamasti on), siis ootad tema otsust hirmuvärinaga, et kas on sinu etteastes midagi sellast leitud, mida nimetatakse loomingsuks. Ja kui on, siis edasi püüda, edasi töötada, kuni andesädemekesist tõuseb kunstiloom, mis sütitab südamed ja köidab meeled mitte ainult arvustajal, vaid ka vaatajaskonnal, sest see on ülim eesmärk, kui tahad kauem püsida laval.

Aga siis sünnib tavalisim asi: näitleja taipab, et ta peab hirmuvärinaga ootama mitme arvustaja otsust, kes kõik on suuremate teadmiste või kõrgema haridusega kui tema, nii et nad võivad oma arvamusi põhjendada ja kinnitada tsitaatidega suurist raamatust. Pealegi toimivad need arvustajad sageli nagu üksteise kiuste nõnda, et mida üks kiidab, seda teine laidab, ning mõlemate arvamused on nii ilusasti motiveeritud, et saada neile kas või käesuudlus. Või kui see juhtuks ainult üks või teine kord, siis poleks häda eriti suur, aga see võib sünnida ka pidevalt. Arvustajad ise ehk ei pane seda tähele, sest nad loevad pärast ilmutist ainult iseoma arvustusi, aga näitlejad teavad seda üsna hästi ja publikumgi on asjaga tuttav.

Seetõttu pole raskemat seisukorda kui näitlejal, kes seisab mitme diametraalselt vastupidise arvustuse vahel. Isegi mõni teine, kellelt see näitleja Buridani eeslina nõu küsib, et missugusest heinakoormast kõigepealt sööma hakata, mis on ära sele-

tatud, et millist arvustust arvestada, satub ummikusse, millest pääseb ainult ütlusega: „Ah, tühja kah, vilistage kõigele ja töötage edasi.“

Looja esimeseks kohustuseks on kasvata endale paks nahk, ilma millela ei pea ergud kuigi kaua vastu, eriti veel näitlejal mitte, kes nii vahetult puutub kokku arvustuse ja publikuga. Sest publik oma enamikus tahaks sind alla enda juure kiskuda ja arvustus käristab su hinge mitmele poole korraga ning kunagi ei tea sa öieti sedagi, kas need mitmepidised arvustused tulevad tõelisest asjatundmisest, erapooletust tõearmastusest ja kindlast veendumusest või mingist kõrvalmõjust, mille vältimiseks ei piisa ühestki tööst ega andekusest.

Nõnda võib igauks, eriti aga näitleja, kalduda just kõrvalmõjude oletusele, sest teatrite ajalood näitavad, et vaevalt leidub asutust, kus igasugused kõrvalmõjud etendaksid suuremat osa kui seal. Kas see oletus on põhjendatud või mitte, seda on igal üksikul juhul üpris raske kindlaks teha isegi asjaosalisil endil. Sest mängus on inimeste kired, millede mõistmiseks sagedasti ei jatku ei näitleja ega ka arvustaja läbinägevusest, liiatigi et mõlemad peavad kontrollima iseendi kirgi ja kalduvusi.

Seega võivad loomulikud vahekorrad näitleja ja arvustaja juures sassi minna, ilma et kumbki selleks teadlikult midagi teeks. Kui aga veel arvestada, et üks kui ka teine on ainult inimesed ja et üks neist ei teegi muud kui peab mängima kirgi, kuna teine samal ajal neidsamu kirgi peab analüüsima, siis on arusaadav, kui väga suured võimalused on vastastikusteks eksimusteks või nende oletuseks.

Üks suurimaid eksimusi arvustaja poolt on veendumus, et vahekorrad sassiminekul tema ja arvustatava vahel on süüdi ikka viimane. See maksab mitte ainult

teatris, vaid ka kirjanduses, kujutavas kunstis ja muusikas. Sest arvustaja ja arvustatava vahekord on pisut jaapanlase ja hiinlase vahekorra sarnane, kus üks tikub teise ihu ja hinge kallale pühaliku kinnitusega, et ta teeb seda ainult teise enda, tema kultuuri ja kogu tsiviliseeritud maailma kasu pärast, seepärast olevat tüli põhjustajaks mitte kallaletungija, vaid vastuhakkaja, enesekaitsja.

Arvustaja eelnimetatud eksimus toob kõige halvemaid tagajärgi teatris, sest siin on arvustaja ja arvustatava töö ning nende vahekorrad kõige „jooksvamad“. Pole vähimatki kahtlust, et näitleja, eriti algaja, kaotab palju, kui ta põhjendatult või põhjendamatu hakkab arvustusele käega lööma. Halva ja ülekohtusegi arvustusega on parem kui arvustuseeta. Pealegi, halvast arvustusest võib sageli rohkem õppida kui heast.

Umbes sama lugu on arvustajagagi. Tema töö väärtus võib langeda nullini, kui teda millegipärast enam tõsiselt ei võeta. Seepärast oleks soovitav mitte ainult temale endale, vaid ka kogu asjale, et ta õpiks end usutavalt ja lepitavalt väljendama ka siis, kui ta peab andma kõige kibedamaid pille. Kes sellega ühel või teisel põhjusel toime ei tule, täidab oma kohuseid nagu leivateenija, kel puudub oma ülesandeks kutsumus.

Küsida tuleb, kas kõik meie arvustajad tunnevad endas kutsumust või ennem leivateenijat, lihtsalt käsitöölisi, nagu on seda nii paljud kirjanikud, kunstnikud, näitlejad, arstid, advokaadid, õpetajad, insenerid, rätsepad ja kingsepadki. Kas arvustajad tunnevad, et nemandki peavad olema loojad, nagu nad seda otsivad neis, keda nad arvustavad? Sellest oleneb arvustaja ja arvustatava vahel kui just mitte kõik, siis ometi väga palju.

Nõnda ütelda — deklamatsioon!

eine ütleb inglaste kohta järgmist: „Võtab suhu ühe sõna, nämmutab ta kallal, sülitab välja ja nimetab seda siis inglise keeleks.“

Lubatagu mulle siin sõnarohtem parafras: Astub keegi lavale või mikrofoni ette, võtab suhu hulga sõnu, mõnuseb nende kallal nagu maiustades ja nimetab seda siis deklamatsiooniks.

Keegi jutustas mulle väga ilmekast joonealusest ühes lehes, mis pole minu kätte sattunud: Onu küsib väikeselt tütarlapselt, miks ta nii kentsakalt iniseb viimasel ajal. Tütarlaps vastab, et nõnda ju kõnelevat Punamütsike.

Jah, see on nende raadioonude ja ettekandetäide kool, mis nõnda püüab tungida loomulikku ellu, korraliku kõnekeele ja hüpertrofeerimatu tundeelu sekka. Habemikud mehed lähevad narriks ja kõnelevad aina tita keelt, et ole sa mu illikene, anna ka patsikest, väike tibutillikene, o'rsa mu musurullikene, onu on pai!

Niisugused asjad levivad ju küll tükk aega, kuni elu ja terve mõistus nad välja piitsutab, kuid õige tülikaks võivad nad jääda mõneks ajaks ikkagi. Omal ajal, kui Hilma Rantanen oli heroin „Estonias“, siis kõneles osa seltskonnadaamest justament nõnda pretsiosselt nagu temagi, kus iga sõna, mis kukkus, oli vähimalt kuld, kui mitte ei tea mitme karaadiline briljant. Natuke soomelaadilist hõngu ka veel juure — ning alles siis tundis end seltskonnadaam kultuurikõrguste lumistel tippudel.

Ja see polnud põhimõtteliselt võttes õieti ju midagi muud kui see kadaklik keel, mis püüab hääldada eestit saksapäraselt, häälikuid esile tuua kuidagi „peene-malt“ ja „võehh“ asemel ütelda „pui“.

Kui ma algasin Heine tsitaadiga, siis tegin seda mõttekäigu sunnil, et keeles tundub ühele midagi kentsakana, mis teisele on päris loomulik. Muidugi mõista on ju ka inglises oletatav, et mõni seal võiks enda alla kinnitada koturnid ja siis kõnelda imepeenelt või pateetiliselt või kuidagi nõnda, nagu tavalises elus oleks vägagi hämmastav.

Seejuures ei taha ma sugugi kinnitada, et lavakeel peaks olema labane lämmamine laadalt. Laval peab olema keelekultuuri. Ja maitses. Ja natuke tervet aru ka.

On küllaltki kõneldud sellest, et iga pateetika on sest pahast, väljakruvitud

tunded sest kurjast ja et sulle ette ja valmis nämmutatud ja mäletsetud hinge-võnkumised viivad kogu kunsti võlu hingusele.

Kui ma kõnelesin keele kultuurist, siis on seejuures küll endastmõistetav, et ei tohiks leiduda kohalikke murrakute jätteid, et diktsioon peaks korralik olema ja intonatsioon ning kõik see, mida õpetatakse neile, kes peavad saama näitlejaks. Ja kui ma kõnelen maitses, siis mõtlen selle all, et mees ärgu mängigu metsatagust lastehoidjat. Kui ma aga ütlesin midagi terve aru natukest, siis pidasin silmas tähelepanekut, et laps ei tahagi, et temaga kõneldaks silitavalt ja paitavalt, ligitükkivalt hellitavalt ja häälitsevalt. Laps on sunnitud — paraku sunnitud! — kuulama seda lääget soostivulinat, mida temale peetakse parajaks. Laps on alles väike ja liig jõuetu enesekaitseks ja protestiks. Kogu tema protest seisab õieti selles, et ta usaldab ning armastab kõige rohkem neid, kes kõnelevad temaga täpselt samuti nagu täiskasvanuiga.

Ja mis veel puutub tervesse arusse, siis pidagu ettekandjad meeles, et neljapäevast raadiotundi lastele tahaksid pealt kuulata ka täiskasvanud. Need aga on sunnitud juba peagu esimeste lausete järele raadio kinni keerama. Nad ei saa endile luua õiget pilti kasvatusteaduse meetoditest, edusammudest sel alal, ettekannete valikust, nad saavad vaid jõuda otsusele, et ettekanne on maitselt vanadekodust, kuigi on väga mõistlikke vanaemasid, kes ei satu tundejoovastusse, kui kõnelevad sellest, et taevas on sinine.

Jätkem siis nüüd lastetund, millest oleme kõnelnud praegu veidi täpsemalt, sest endised korralekutsumised on läinud tuulde. Jatkakem nüüd juttu ettekannetest täiskasvanuile. Ja konstateerigem, et kõik põhjendused, miks ei tohi ettekannetes minna pateetikasse, miks ei tohi panna igale sõnale kõige tundeüllasemat rõhku, miks ei tohi iga sõna täita ääreni oma ilusa hinge nii määratu rikkast salvest, on ju — joosnud tühja.

Agas siiski korrakem.

Kui ettekandja arvab, et ta peab luuletuste deklameerimisel näiteks lause juures „tuul kahiseb puude ladul“ esmajoones püüdma hääleliselt järele ahvida tuult ja ütleva „thuul“ ja siis veel häälega vuhisema, siis ta rikub kohe juba selle sõnaga

ESTONIA

G. Bizet' ooper
„CARMEN”

Lavastus - E. Uuli, lavapildid
- A. Vahtramäe, muusikajuht
- R. Kull. Pildil: José (M. Taras)
ja Carmen (E. Vaarman)

ESTONIA

G. Bizet' ooper
„CARMEN”

Lavastus - E. Uuli, lavapildid
- A. Vahtramäe, muusikajuht
- R. Kull. Pildil: tantsustseen IV v.

ESTONIA

Lastenäidend
„LUMIVALGEKE JA 7 POIAL-
POISSI”

Lavastus - J. Tõnopa, lavapil-
did - V. Haas. Pildil: põial-
poissid ja Lumivalgeke (M. Kamp)

luuletuse. Kui ta siis sõna „kahiseb“ juures tõesti katsub kahiseda, siis on efekt rabav. Ja kui ta „puude“ juures tahab olla õrnitsev ning „ladvul“ juures teeb hääle kõrgeks, et kuulajal oleks tõepoolest kujutelm latvade kõrgusest, siis peab kannatlikkugi inimest kinni vaid seltskondlik kasvatus, et mitte tõusta ja saalist lahkuda.

Ja palun ometi jälgida, kuidas niisugune ettekandja ütleb näiteks sõna „kartus“. Ta ütleb tingimata „kharrtuss“, et oleks aga hästi jube. Kui luuletuses on tegemist lilledega, kuulake vaid, kui imeõrnaks läheb nende juures hää, kui on tegemist

ruttamisega, kuulake, kuidas ettekandja püüab kiirustada ja ühtlasi markeerida lõõtsutamist.

Ja nii vahelduvad uperkuuti üksiteise üle igavene tunnete ja tundmuste utreeritud kõrvadesse paiskamine, — pole ühtki rahulikku momenti, mida ettekandja ei rikuks oma ettetükkiva kirjeldamistahetega, oma näideldatahtmisega nõnda, et ei luuletusest ega tema elevusest jää järele üldse mitte midagi. Ja siis keerad sa piinatult raadio kinni, nagu ma teiste palvel ja omaenda päästmiseks teingi hiljuti ühe luuletuste ettekande puhul.

Woldemar Mettus

Armunud kassike ja veel enam

Riina Reinik Etelkana „Ungari pruutides“

eni ma olen oma rollivaatlusi pühendanud sõnalavastusnäitlejale. Me ei tohi aga päriselt unustada operetinäitlejaidki, kuigi rollide eneste suhtes sõnadraama pakub vaatlusele endastmõistetavalt suuremaid võimalusi kui operett, kus osad on harilikult šabloonsed. See on maksev iseäranis primadonna ja esimese armastaja ehk opereti-premjee kohta. Neilt tavaliselt rohkem ei nõutagi, kui et nad olgu hästi õilsad, primadonna võimalikult kena ja armastaja kangelaslik ning enastalgav — vähemalt teise vaatusse lõpus.

Palju huvitavamad on siis juba subrettide ja ooperikoomikute osad, kuigi ka siin on palju šablooni. Seepärast pühendangi oma esimese rollivaatluse opereti alalt ühele subretile, ja nimelt Riina Reinikule. Pean aga kohe ütleva, et käesolev vaatlus ei jää rollivaatluseks sõna kitsamas mõttes, täh. ühe rolli vaatluseks. Aluseks jääb küll pr. Reiniku viimane osa, Etelka Hermecke-Dostali „Ungari pruudest“, aga ma puudutan ka teisi osi, mida Riina Reinik on mänginud viimaseil aastail. Seegi ei tohiks, kas või vahelduse mõttes, olla halb. Muide, niihästi „Ungari pruudid“ kui ka teised edaspidi mainitavad operetid on lavastanud Agu Lüüdik.

„Ungari pruudes“ Riina Reinik mängis Etelkat, talutüdrukut, kes tunneb endas tungi millegi kõrgema poole ja abiellub

krahviga, kes aga pärast temalegi — meie teame seda juba algusest peale — osutub kammerteenriks.

Esimest korda me näeme Etelkat-Reinikut eelmängule järgnevas esimeses vaatuses, kus ta ühes teiste „laenatud“ pruutidega tuleb maavanema parki. Asi seisneb nimelt selles, et maavanemat süüdistatakse — õigustatult — selles, et ta noorile asunikele püüab naisteks kaela määrada vanaeitesid. Maavanem kinnitab, et tema on asunikele pakkunud ainult ilusaid neiusid. Olevat ju tema juures, Poplakas, kõige ilusamad naised üle kogu Ungari. Keisrinna Maria-Theresia käsul peab ülemišpan krahv Bardossy sõitma asja revideerima. Krahv aga suure elumehena, kes tahab Poplaka ilusaid naisi eksitamatult lähemalt silmitseda, „maskeerib“ end asunikuks ja saadab enda asemel Poplakasse oma kammerteenri Arpadi.

Krahvi, täh. ebakrahvi, Poplakasse jõudmisele eelnevad etteasted, kus maavanema naine ja maavanem ise instrueerivad ümbruskonna mõisnikelt laenatud pruute, mis komöödiat nad ühes asunikega peavad ette mängima krahvihärrale.

Nüüsiis — Etelka-Reinik jõuab oma ilusad rahvuskostüümis ühes teiste „pruutidega“ Poplaka parki. Ta astub poolarglikult suurte sakte ette ja teeb oma ilusa niksu ära. Seejuures ta elurõõmust säravad silmad liiguvad igas suunas. Ei ole ju iga-päevane asi, et tema, harilik talutüdruk,

satub maavanema lähedusse. Tarvis hooliga vaadata, kuidas need kõrged saksad siis ka elavad ja kuidas nad käituvad. Seda käitumist võib endalegi tarvis minna — tunneb ju Etelka endas tungi kõrgema poole. Ja kes teab, mida kord tulevik toob, eriti arvestades seda, et kord mustlaseit talle ennustanud, et teda ootab elu lossis. Niisiis — uudishimu, õppimishimu ja lootus seltskondlikule tõusule, need on need tunded, mis neil hetkil väljenduvad Etelka-Reiniku säravais silmis. Ja peale selle muidugi suur aukartus aadlisoost ümbuskonna vastu, nagu see on iseloomustav nüüdisajagi Ungari kohta.

Teksti ei ole Reinikul kuigi palju — ainult mõni üksik lause, ja seegi mitte kohe päris alguses —, aga ta köidab esimesest hetkest peale oma ilmeka tumm-mänguga, mis seejuures aga ei ole kuidagi pealetükiv, teisi vastu seina suruda tahtev. Võib olla, et vaataja pilk ei lange kohe Reinikule, aga kui ta kord on langenud, siis ta sealt ei pöördu nii kiiresti mujale, eriti kordusetendusil, kui oled juba tuttav opereti sündmustikuga ja vaatled rohkem mängu.

Tumm-mängu ilmekus ja läbimõeldus on kahtlemata pr. Reiniku tugevaid külgi. Kui tal laval ka ei ole midagi teha, kui ta seisab massi hulgas ja „suur mäng“ areneb teiste, hetkel tähtsamate tegelaste, vahel — ka siis ei ole ta kunagi tegevuseta. Kui ta end võib-olla ei liigutagi, siis vähemalt ta elav miimika annab parimat tunnistust sellest, et ta lakkamatult elab kaasa kõigele sellele, mis sünnib ta ümber laval. Ja et pr. Reinik oma tumm-mänguga ei taotle tähelepanu teisilt äratõmbamist, see näitab tema hästi arenenud kunstilist distsipliini, mis kahjuks ei ole kaugeltki endastmõistetav kõigi esmajärguliste (ja ka teisejärguliste) näitlejate juures.

Oleks vääri nõuda näitlejalt, et ta tõmbaks meie tähelepanu endale kogu oma lavaloleku ajal, täh. ka siis, kui tal, nagu harilikult öeldakse, „midagi teha ei ole“. Aga täie õigusega me võime nõuda iga näitlejalt, et kui meie pilk juhtub temale langema, näiski etteasteis, kus ta ei tohigi tähelepanu endale tõmmata, et me ka siis näeme, et tal siiski „midagi teha on“ — välja arvatud muidugi need juhud, kus talle on ette kirjutatud täieline osavõtmatus. Riina Reinik on neid meie ikka veel liig väheseid näitlejaid, kes seda teevad ideaalselt. Seejuures on Reiniku tumm-mängu vaadates tunne, et ta ei tee seda mitte ainult teadmisesest, et see peab nii olema, vaid et ta lihtsalt ei saaks teisiti toimida. Ta on kogu oma olemusega tumm-mängus ja teeb seda nagu instinktiivselt, etteakatsematult, improvisatsiooniliselt, kui-

RIINA REINIK

Estoniast, märgib veebruaris s. a. oma lavategevust 10 a. tähtpäeva

dagi naiselikult-ebateadlikult. Aga see just hea ongi.

Hiilgava näite Riina Reiniku tumm-män-gust me saame õige pea samas vaatuses, ni-melt varsti pärast seda, kui on ilmunud ebakrahv, keda Etelka nagu kaugelst suu-rem jagu teisigi lavalolijaid peab ehtsaks krahviks. On päris arusaadav, et Etelka — eriti veel arvestades ta tungi „kõrgema“ poole — temasse armub. Ja mitte aega-mööda, vaid „paugupealt“. Ja siin on Riina Reinik jälle kord oma sõiduvees.

Ma ei teaks praegu nimetada ühtki teist meie naisnäitlejat, kes nii suure veenvusega kui tema esitaks naiivset, „vasikavaimus-tuslikku“ armumist. Vaadates ebakrahvi pr. Reiniku silmad säravad senisest veel enam ja need silmad ei näe midagi muud maailmas kui härra „krahvi“. Nad ripu-vad tema küljes vaikselt, aga elurõõmsas hardumuses ja jälgivad ta pisimatki lii-gutust.

Oleme operetietenduste puhul mõnikord pidanud märkima, et primadonnal või mõ-nel muul naisnäitlejal on olnud raskusi ar-mastuse esitamisega, kuna selle armastuse objekti kehastamine ei olnud igakord just kõige sobivamais kätes. Saime tekstist aru, et autori tahtel üks või teine daam peab kogu hingest armastama seda või teist här-rat, ja nägime ka, et asjaomane naisnäit-leja tegi kõik, mis ta võimuses, et meid sel-les veenda. See oli aga raske, kui „objekt“ ei olnud säärane, mis vaataja arvates õigus-taks suurt armastust. Pidime siis abiotsivalt pöörduma „armastuse müsteeriumi“ poole, et temaga seletada seda, et tore naine ar-mastab meest, kes meie arvates ei ole kau-geltki igas suhtes tore. Pidime endid lohu-tama sellega, et „armastuse teed on imeli-kud“ ja endile niiviisi sugereerima või-malust, et daam, keda mängib see või see näitlejanna, tõepoolest armastab meest, keda laval kehastab see või see näit-leja.

Riina Reinikul ei ole oma seniseis osis vist kuigi palju tulnud tegelda suure, pool-traagilise armastusega, aga kui tal on tul-nud anda armunud olekut, plikalikult „rumalat“, mõtlemata ja kas või juba esi-mesel hetkel kaela viskuvat armumist, siis on ta selles ikka olnud esmajärguline ja on seda „Ungari pruudeski“. Eriti hästi os-kab Reinik anda suure armumise algstaa-diumi, selle rabatud, peagu hüpnootiseeritud olekut, mis ei tunnusta maailmas midagi peale oma armumise objekti. Ja kui ta siis laval vaatab nii armunult otsa oma partn-erile, ei ole meil mingit tarvidust pöörduda armastuse „müsteeriumi“ poole, sest vaadates neid säravaid silmi me usume küsi-matagi, et naisolevus, keda kehastab Reinik, on tõepoolest väga armunud oma partn-erisse, ja need armunud pilgud annavad partn-erile juure veel enam armastusväarsust kui tal seda võib-olla on selletagi.

See armunud olek, mida Riina Reinik nii veenvalt oskab anda, võib mõnikord olla päris liigutavgi. Kes neist, kes omal ajal on näinud „A h v a t l e v a t l e e k i“, ei meenuta meeleldi seda ootamatut suudlust, mille Reinik annab Devriondile-Pinnale ja milles nii-öelda vastu tahtmist leiab väljen-dust puhast, tütarlapselik armumine.

Väga kenaks stseeniks on Etelkale — ikka veel samas vaatuses — see, kus ta muutub aktiivsemaks juba tuld võtva ebakrahvi suhtes, kel on Etelkaga ka kavatsusi, kuigi mitte kõige ausamaid. Siin ta jookseb par-gis järele krahvi mängivale kammerteenrile, kes aga teeskleb, nagu ei märkaks ta midagi. Ta on tagasihoidlik ja pelglik nagu kunagi taluplika „kõrgemast soost“ härra suhtes. Ta püüab „krahvi“ peatada küll sõnadega, küll liigutustega, aga sõnad tulevad üle ta huulte ainult arglikult ja poolikult ning ta liigutused ei küüni krahvini. Ja kui siis „krahvihärra“ suvatseb tema poole pöörduda ja armuliselt ta olemasolu meenutada ning küsida, mida Etelka soovib, siis vastab ta koomilise etteheitega: „Meest muidugi! Te ise ju lubasite mulle!“ See on vesi Arpadi veskile ja ta püüab seda kohe oma huvides kasutada: „Lase ennast veidi silmitseda!“ Muidugi Etelka laseb seda sündida — ja veel millise heameelega! Ja kui Arpad küsib: „Kas sa oled ka lahke ja vastutule-lik?“, Etelka vastus: „Ah, härra ülemišpan, ma olen nii usaldava loomuga“ ei kõla su-gugi teeseldud naiivsusena, nagu seda tahab režiimärkus, vaid päris e h t s a naiiv-susena.

Kui siis ebakrahv küsib, missugune see mees siis peab olema, ja Etelka-Reinik see-peale ütleb: „Ah — hästi ilus muidugi“, siis ta sellega — eriti kui arvestada pilku, millega ta partnerile otsa vaatab —, õieti ütleb midagi, mis on veidi teisiti sõnastatud, umbes: „Nii ilus nagu teie!“ või, veel pare-mini: „Teie peate see olema, teie — ilus mees!“ Ja kui siis Arpad oma „liaisoni“ taotlemiseks ütleb: „Oletame, et me oleme abiellunud“, siis Etelka poeb õrnalt hästi lähedale ja ütleb sügavaima veendumusega: „Ah, küll see oleks ilus!“ Aga kui talle selgub, mis see liaison õieti on, mida härra krahv soovib, siis Etelka niisama veendunult avaldab oma kõlbelist paha-meelt, sest ta on korralik tütarlaps.

Teisest vaatusest on meelejäävaim see koht vaatuse lõpus, kus Etelka Arpadi enda suust kuuleb, et „krahv“ polegi krahv, vaid ainult kammerteener. Uskumatu, millestki aru saamata naeratus on ta huulil, aga juba on ta hääles tunda pahaaimavat kartust, kui ta Arpadi käest küsib: „Aga krahv oled ju

EESTI DRAAMATEATER

L. Hanseni ja K. Holteri näidend
„JÄÄMERE-RAHVAS“

Lavastus - Ed. Türk, lavapildid
- P. Linzbach. Pildil: stseen Iv.

EESTI DRAAMATEATER

L. Hanseni ja K. Holteri näidend
„JÄÄMERE-RAHVAS“

Lavastus - Ed. Türk, lavapildid
- P. Linzbach. Pildil: Olaf
(M. Karro), Halvard (F. Malmsten)
ja Petra (E. Korjus)

EESTI DRAAMATEATER

L. Hanseni ja K. Holteri näidend
„JÄÄMERE-RAHVAS“

Lavastus - Ed. Türk, lavapildid
- P. Linzbach. Pildil: Olaf
(M. Karro), Beitsar (E. Türk) ja
Halvard (F. Malmsten)

sina?" Kui talle siis selgub kurb tõde, siis ta hirmsasti pettunult, grimassiks muutuv ilmel hüüatab: „Siis pole ma ju krahvinnal!" ja annab oma kõrgema poole püüdva südame väljavalitule kaks tublit taluneiu kõrvakiilu, mida saavad energiliselt öeldud sõnad: „Petis!" ja „Valelik!" Aga Etelkast taluplikale on kõrgema seltskonna kombed juba nii külge jäänud, et ta tunneb endal halb olevat ja nõuab tooli, kuhu ta võiks minestusse langeda. Seda teeb Riina Reinik peagu groteskse endastmõistetavusega, nii et vaatajad niisama endastmõistetavalt reageerivad suure naeruga.

Kolmandas vaatuses Etelka osa ei ole enam nii huvitat. Esimese vaatuse armunud talutüdrukust ei ole mitte midagi järele jäänud. Etelka püüab oma meest — sest selleks Arpad on ikkagi saanud — kõigiti karistada ta pettuse eest ja oma tungi kõrgema poole rahuldada ehk s.a. aadelmehele lähenemisega, kuigi see „ehtne" härra on igas suhtes kaunis kulunud.

Ei ole see pr. Reiniku süü, kui ta meid „Ungari pruutide" kolmandas vaatuses enam nii ei rõõmusta kui eelmises vaatusis, iseäranis esimeses. Nagu sageli, ei ole opereti libretist seegikord osanud luua viimast vaatust, mis viiks tegevust edasi tõusuga ja näitaks meile tegelasi siingi huvitavast küljest. Tahtmatult meenuvad siin kaks operetti, kus parimaks vaatuseks — ülesehituse ja tõusuga mineku suhtes — on just kolmas vaatus, nagu see õieti iseendast peaks loomulik olema. Need on „Poola pulmad" ja „Karneval Roomas". Ning siin Riina Reinik hiilgas oma mänguga eriti viimases vaatuses. Muide, „Karnevalis" on pr. Reinik täiemääraline sõnalavastus-näitleja, kuna tal selles operetis ei tule silpigi laulda.

Kui nende operettide kõrval, kus Riina Reinik on — sageli mitte-šabloonse mänguga — esitanud harilikke, enam-vähem šabloonseid subrette, meenutada teisi operette, kus tal on tulnud mängida teissuguseid osi, nagu näit. „Ahvatlev leek", „Rose-Marie", „Juulia", „Poola pulmad" ja „Karneval Roomas" ning mitte unustada kõne all olevaid „Ungari pruutegi", ja kui meile seda operettidenimestikku vaadates tuleb meele, kui hästi on Riina Reinik täitnud neis oma osad, siis me alles taipame, kui andekas ja mitmekesine näitleja ta on. Subreti kõrval

kohe päris karakternäitleja, ning seejuures silmapaistvalt tugev karakternäitleja.

Meenutame pr. Reiniku poolt antud puhtatundmuselist ja seejuures elurõõmsat armastajat „Ahvatlevast leegist", ta vahvat ja särtsukat leedi Jane'i „Rose-Marie'st", ta koomilist, nõrga südamega ja vaheldumisi kaht keelt kõnelevat Trudet „Juulias", ta energilist ja siiski naiselike nõrkustega Suzat „Poola pulmist" ning ta noorest „amatsoonist" Elvira Graf'i „Rooma karnevalist". Kõik need kujud ühes Etelka ja nii mõnegi endise, siinkohal nimetamata jäänuga, moodustavad säärase toredata kujudegalerii, millele ei saa uhkustada iga näitleja.

Võib-olla Riina Reinikul on viimaseil aastail rollidega olnud ka õnne, aga meil on selles suhtes õigus talitada vanade roomlaste kombel, kes lugesid inimese teeneks, kui tal vedas — vähemalt väejuhtide kohta oli neil see arvamine. Kui pr. Reinikul tõesti on olnud õnne, siis on ta selle igatahes täiel määral ära teeninud. Lõppeks on ju näitlejaanne ka õnn. Sedagi on Riina Reinikul suurel määral, aga ta ei ole kunagi jäänud lootma ainult sellele, vaid on ka kõige ausamalt töötanud iga osa kallal, siivenedes sellesse igakülgselt ja kogu olemusega.

Oma mängus ta on vaba, loomulik, sündimatu, ta oskab — nagu juba oleme konstateerinud — olla ehtsalt armunud, õrangi ja heasüdameline, ta võib olla koomiliselt nõrk ja abitu ja niisama õnnetu, ta võib arglikult ja häbelikult sosistada, aga ta võib ka kärkida ja käskida ja siis ta silmad ei sära enam, vaid saadavad välja juba päris värke. Ta oskab olla armunud, anduv kassike, aga ta võib olla ka fuuria, megäär, ta võib määratseda ja kriisata, nii et ta ohvreil tõusevad karvad püsti. Suurepärase, teeseldud, megäär ta oli „Poola pulmade" viimases vaatuses, kus ta igaveseks ajaks võõrutab vana narri Staszeki naistega tegelemast. Kui ta siin nii määratses ja hüsteeritses, karjus ning lõhkus, trampis jalgu ja välgatas silmi, siis me saime täiel määral aru vaese vanamehe sügavast kergendustundest, kui ta viimaks vabanes sellest „koledast eidest". Seejuures pr. Reinik aga ei unustanud vaatajaile oma miimikaga parajail hetkil meenutada, et see on ainult mäng, ja sellega nende niigi suurt lõbu veelgi suurendada.

Andekas, mitmekesine ja temperamentne — säärane on Riina Reinik.

NARVA TEATER

A. Birabeau' komöödia
„MINU POEG AMINISTER“

Lavastus - A. Piller, lavapildid
- V. Peil. Pildil: Julien (H. Piller), Robert (B. Peensaar) ja Sylvie (A. Lääne). Sõõris: Anette (E. Torger) ja Gabriel (A. Keller)

NARVA TEATER

E. Vaiguri ja N. Mangala
- komöödia
„AJALEHE-ABIELU“

Lavastus - A. Piller, lavapildid
- V. Peil. Pildil: Adam (E. Salulaht) ja Eva (A. Lääne)

NARVA TEATER

J. Kihulase komöödia
„HÄDA ÖNNEGA“

Lavastus - A. Piller, lavapildid
- V. Peil. Pildil: Leo (B. Peensaar) ja Evi (E. Torger)

Äremärkusi teatriarvustusele

1.

rvustaja ja arvustatava vahel pole kunagi olnud ega saagi vist olema — senikaua kui leidub arvustajaid ja arvustata- vaid — südamlikku vahekorda. See on inimlikult arusaadav, sest kummalgi poolel on eri positsioon samas küsimuses. See eri positsioonide olemasolu avaldub igal kunstialal, olgugi eri nüanssidega. Loovkunstnik (olgu ta kas helilooja, maalikunstnik või mõnel muult alalt), lõpetanud oma töö, esitab selle kui oma loomingu produkti avalikkusele, suhtu- tu suhtes sellesse igäiks kuis tahab. Tema saavutusele või selle õigustusele ei ole tarvis mingit erilist seletust ega väitekirja juure lisada, sest looming peab ise enese eest kõnelema. Kui aga peetakse tarvilikuks loomingule juure lisada mingi lisa- seletus, ilma milleta arvatakse looming mitte küllaldaselt mõjule pääsvat, siis näib vastava loomingu produktiga midagi kor- rast ära olevat — igatahes sel juhul loomingu peab esinema mingi puudujääk, mis va- jab teisel teel täiendamist. Järelikult ka arvustajal tuleb arvestada kunstniku loomingu produkti nii nagu see esineb avalik- kuses ja ta peab seda hindama arvestamata selle looja isikut, viimase töötingimusi ja mitmesuguseid asjaolusid loomingu tööpro- sessist, kuna antud kunstiteose nautimise juures kunstniku isikuga seotud küsimused ei huvita avalikkust. Niisiis, kunstnik, esitades oma loomingu avalikkusele, astugu ise kõrvale ja oodaku nii laema nautijas- konna kui ka asjatundjate suhtumist ja ot- sust oma saavutuste kohta. Kuid mitte sageli ei juhtu, et looja-kunstnik on ra- hul tema saavutustele osaks saanud hinnan- guga. Küsime: mis põhjusel? Peaasjalikult noil juhtudel, kus autori arvates tema loomingu pole mõistetud ja küllalt hästi ning õieti hinnatud. Kunstniku erineva suhtu- mise üle oma saavutusse pole midagi imes- tada, sest inimlikult mõistetavalt on iga kunstnik kiindunud oma teosesse (teisti pole see mõeldavgi!) ja objektiivseks seis- kohavõtuks omaenda töö kohta puudub tal vajalik hindamise distants, olgu autor kui- tahes suure eneskriitikaga. Veel raskem kui teistel aladel olla erapooletu oma loomingu vastu — kui mitte öelda päris võimatu — on näitlejal, kellel on raske eral- dada loomingut oma isikust.

Kui eeltoodust selgub, et looval isikul — kunstnikul — ei sobi enne oma saavu-

tuse esitamist avalikkusele võtta sõna oma teosele soovitava õhkkonna loomiseks, kas tohib ta siis hiljem, kui avalikud hin- nangud on toimunud, seda teha oma saavu- tuste kaitseks või üldiste seisukohtade sel- gitamiseks? Tavaliselt ei loeta heaks kom- beks vaidlusse astuda arvustajaga. Võib olla, et tõepoolest pole hea, kui vaieldakse konkreetselt värskest arvustatud loomingu üle, kuna sel puhul asjalikkust võivad se- gada lõkkelte lõõnud kired. Kuid lubatav fohiks küll olla põhimõttelist laadi „kon- takti võtmine“ kestvamalt tähelepanud asjaolude üle, kus võiksid vastastikust sel- gitust leida need küsimused, mida pole ko- hane lahendada üksiku arvustuse raames.

Viimasel ajal on avalikkuses jälle päeva- korrare kerkinud teatriarvustuse küsimused, seekord arvustajate sulest, mis veel kord tõendab, et teatriarvustuse alal püsib va- jadus kontakti järele.

Mitmel puhul on püütud teatritegelaste ja arvustajate vahel ka otsest kontakti luua ja selleks on organiseeritud erikokkutule- kuidki. Kahjuks on need üritused alati äpardunud, kuna ikka on kired lõkkelte lõõ- nud ja mõtetevahetuse asjalikkuse taga- plaanile surunud. Minu veendumuse järgi peab aga mainitud kontakti siiski kunagi mingil kujul teatrikunsti huvides jalule sea- tama, sest nii teatritegelased kui ka arvus- tajad seisavad ühe ja sama idee teenistuses. Senini kontakt on piirdunud peaasjalikult teatri saavutuste hindamisega. Teatrikol- lektiivid, olles oma töö teinud, on esitanud selle avalikkusele nii nautimiseks kui hin- damiseks senini ilma omapoolsete kollen- taarideta arvustusele, vaatamata sellele, kas saadud hinnangud on alati olnud vastuvõe- tavad teatrikollektiividele. Peab tunnista- ma, et sageli ei meeldi teatritegelasile see, mis öeldakse arvustuses, eriti selles osas, mis hindab teatri saavutusi mitte küllalda- seks või hoopis halbadeks. Säärane mee- lähärm peaks olema inimlikult mõistetav, sest tahab ju iga kunstnik avalikkuse ees paista võimalikult paremas valguses, vaata- mata isegi sellele, kas igakord tema saavu- tused seda õigustavad või mitte. Sellel n.-n. „inimliku nõrkuse“ momendil ba- seeruvad sageli arvustajad endi kaitseks, öeldes, et kirjutage teatreist hästi, kiitke neid vaid, ja siis on asi kohe korras ja nur- rinad vaibunud. Ei — see kiituse anumise moment ei vääri meie tõsisel tähelepanu. Teatritegelaste teadlikul osal on aja jook- sul kogunenud hinge taha rida olulisi arusa-

matusi arvustuste suhtes, mis pakitsevad väljaklaarimist. Käesolevate ridade ülesandeks on vaid ääremärkustena puudutada mõningaid momente sellest ulatuslikust küsimusest, nii nagu need näivad meile siinpool rampi, soovimata puudutada kedagi praegusist või endisist arvustajaist isiklikult.

2.

Sageli tõuseb keelele küsimus, milline on arvustaja osa teatrikuultuuris. Kas ta peab olema publiku advokaat, teatritöö kohtunik (kelle otsuse peale pole edasikaebust), näitlejate õpetaja või midagi muud? Selle küsimuse kohta on mitmesuguseid arvamusi nii arvustajate kui ka teatritegelaste ridades. Minu arvates kõige õigem oleks defineerida, et arvustajal peaks olema publiku ja teatri vahendaja osa. Arvustaja peaks olema eeskätt publikule asjatundlikuks referendiks, kelle ülesanne on publiku tähelepanu juhtida nii teatri tegelaskonna saavutustele kui ka puudujääkidele, õpetades publikule õiget suhtumist teatrikunstis, äratades õiget arusaamist selle ala püüdlustest ning virgutades publiku nõudlikkust teatrikollektiivi saavutuste vastu. Teatri tegelaskonnale peaks arvustaja olema majakaks, mille kaudu teatritegelane võiks kontrollida oma suunda. Siin arvustaja ülesanne ei peaks piirduma ainult korralekutsumisega vääratuste puhul, vaid ta peaks ka kinnitama teatrikunstniku õigel teel olemist, tarbe korral teda ergutades õiget suunda võtma, kui ta eksleb otsingute rägastikus. Kuna enamik publikust suhtub trükitud arvustuses usalduslikult ja eelarvamisteta ning, lugedes tavaliselt vaid üht lehte, ta seega on ühe arvustaja mõju all, ei tohiks arvustaja ennast hetkekski unustada ja vääratada erapooletuse pinnalt.

Kuid leidub küllalt ka niisuguseid teatriõpru, kes loevad ühe esietenduse kohta käivaid hinnanguid eri arvustajailt. Nemad saavad sageli arusaamatusse põhiliselt lahkuminevate arvustuste puhul. Kuidas peab siis publik neisse lahkarmavistesse suhtuma? Tekib küsimus, et kas on see normaalselt üldse võimalik, et ühe ja sama kunstisaavutuse arvustused võivad olla üksteisele risti vastu käivad. Kas on üldse norme arvustamiseks? Teatrihuviliste ringist on sel puhul kuulda sageli häält, et mõni arvustajaist peab eksima või pole erapooletu, ning sel puhul lugeja-publiklane valib neist enesele isiklikult sümpaatseima ja usaldusväärseima arvamise, millega ühtuda. Kuid säärase nähte kohta on ka arvamisi, et arvustus võib olla subjektiivne ja seetõttu pole vaja ühelegi arvustajale eksimist ette heita, teise sõnaga — „maitse asi“. Seda väljendust „maitse asi“ armastatakse sageli tarvi-

ELS VAARMAN

Estoniast, nimiosalisena Bizet' ooperis „Carmen“

tada vaidlustes kunstiküsimuste üle ja selle maagilise väljendusega likvideeritakse tihti kõige keerulisemad vaidlusprobleemid. Kuid sisuliselt jääb küsimus selle seletusega ikkagi lahendamata, eriti mis puutub teatriarvustusesse nende lahkuminekute puhul, ja vormelilt „maitse asi“ tarvitatakse teatrihuviliste poolt enesepette kilbiks, et asjasse mitte süveneda. Minu arusaamise järgi teatriarvustus ikkagi ainult maitsele baseeruda ei võiks ning arvustuste lahkarmavisi ainult sellega seletada ei saa. Teatri saavutuste hinnangus peab midagi põhilist püsima jääma, mille kohta ei saa olla lahkarmavisi, ütlemele näiteks näitlejate fraseerimise, ansambli olemasolu küsimuses või kas lavaansambli või üksik selle liige suutis hingetada oma osa nii, et see köitis normaalse

Shakespeare'i komöödia „WINDSORI LÖBUSAD NAISED“ Töölisteatris
Lavastus - A. Särev, lavapildid - H. Tamm. Pildil: paremalt teine Falstaff (Al. Teetsov) oma joomakaastlastega

hingeeluga vaatlejat jne. On juhtumeid, kus ilmselt kogu saalitäis publikut on haaratud laval sündivast, jälgides hinge kinni pidades näitlejate elamusi. On tõesti suureks üllatuseks, kui meie loeme selle momendi kohta arvustustest õige vastuolulisi arvamusi. Mõnikord näib, et arvustaja oli ainus inimene saalis, kes antud etendusest polnud liigutatud. Kas võib teatriarvustaja olla hingeelult erandlik inimene? Kindlasti mitte, sest teater oma loominguga ei saa baseeruda eranditel. Kui saalis võivad istuda mõned hingeelult erandid, siis ei tohi need istuda arvustajate ridades. Etenduse kunstilist mõju ei saa kontrollida ainult mõistusega, vaid see sünnib veel enam tunnetega. Seejuures ei saa subjektiivsust arvustuses eitada. Subjektiivsus ja isiklik maitse peavad kindlasti arvustust iseloomustama. Sellest olenevalt on igal arvustajal oma käsitusmeetodid ja eri vaade üksikute detailide kohta, kuid teatri põhiprobleemide ja eesmärkide kohta asjatundlikel hindajail ei tohiks mitut arvamist olla. Teatrikunsti aksioomid peavad arvustajale samuti kõikumatud olema kui teatritegelasilegi.

Kui siiski avalikkuses püsivad arusaamatused arvustuste suurte lahkuminekute puhul, siis peaks arvustajate endi mureks olema valgustada küsimust, mis põhjusel see nii on ja kuidas peaksid kõrvalseisjad sellesse suhtuma. See hajutaks ka kahtlusi

arvustuse kompetentsuse ja erapooletuse kohta. Samuti peaksid arvustajad tähele panema, et sageli rõhuv enamusi publikut ei aktsepteeri arvustuse arvamist. See nähtub sellest, et tihti hea hinnangu osaliseks saanud lavastus peab publiku vähesuse pärast repertuaarist õige ruttu kaduma, kuna niisama tihti juhtub, et arvustuse poolt mahatehtud lavastus saab publiku rohkearvulise poolehoidu osaliseks. Tähendab, et juhtub sageli nõnda, et arvustus ja publik enamuses käivad eri rada. Kuidas reageerib sellele arvustus? Kas võib arvustus seda nähet ignoreerida? Kas siin ei avaldu arvustuse puudujääk? Järeldusena peab tunnistama, et arvustuse mõju publikule ei ole absoluutne. Milles siis peitub viga? Näib, et säärastel juhtudel tahab arvustaja kas oma liig erandlike vaateid ja suhtumisi publikule peale suruda või pole publik veel arvustusele järele kasvanud. Nii ühel kui teisel juhul peaks arvustus nähte reageerima, mitte aga küsimust kestvalt lahtiseks jätma. Arvustaja peab kas ennast revideerima või, kui ta arvab, et publik mõnes suhtes on vähe arenenud, siis peaks ta publikule veenvalt selgeks tegema tema eksimuse. Viimast tuleks tarbe korral teha järjekindlalt ja täiesti väljaspool järjekordseid arvustusi. Arvustajad ei tohiks ennast tunda liig isoleerituna ja oma tegevuses piirduma vaid sellega, et öeldakse oma napisõnaline arvamine esietenduse arvustu-

ses, ja milline saatus lavastusele edaspidi kujukuneb, see neid tavaliselt ei huvita, välja arvatud mõned üksikud erandjuhtumid. Lõpuks peab ka arvustus edasi arenema, sõltuvalt nii teatri arengust kui ka publiku käitumisest.

3.

Teatritegelane suhtub arvustusse teisiti. Tema suhtub sellesse isiklikult, erapooikult, mis on iseendastki mõistetav, sest hinnatakse ju tema elutööd või temale lähedaste kutsekaaslaste saavutis. Igal juhul on tema asjaosaline teises leeris ja see annab küsimusele tema seisukohast teissuguse maigu kui seda märkame publiku suhtumises arvustusse. Ollakse väga tähelepanelik ja tundlik iga trükitud sõna vastu ning arusaamatuste või näiliste ülekohtuste väljenduste puhul kaldutakse oletama arvustaja sihilikkust. Minu arvates pole meie oludes konkreetset alust mõnele arvustajale sihilikkust ette heita, kuid tähelepanemastusest või ka arvustaja tavalise kiire töö olukorra tõttu tekivad mõnikord niisugused momendid, kus võiakse oletada sihilikkust. Selle kohta mõningad näited. Näitlejail on teada juhuseid, kus mõni arvustaja teatud aja jookul (iseigi mitu hooaega) ei märka mõnd näitlejat arvustuses. Mängigu see näitleja suurt või väikest osa, kuid temast mitte sõnagi. Samuti on märgitud juhuseid, kus arvustaja mainib kõiki osalisi, välja arvatud mõni kandvam osaline. Või jälle mainides terve seeria osalisi, alates kõige tähtsamast kuni kõige kõrvalisema tegelaseni, jätab selle juures märkimata mõned säärased osade täitjad, kellede olemasolu antava etenduse käigus ei tohiks kuidagi tähele panemata jääda. Võib oletada, et nende seas on ka juhuseid, kus arvustaja ei taha anda vastavatele tegelastele nõrka hinnangut ja eelistab vaikimist, kuid see pole mingi teene ei teatrile ega näitlejale, aga ka mitte publikule. Teatud juhustele ei saa aga isegi seda seletust kohandada, kuna ei ole tegemist nõrga esinemisega. Osaliste loetluses peab valitsemata järjekindlus või, kui põhimõtteliselt tarvilikuks peetakse — jäetagu loetlus hoopis ära. Juhuslikkus tekitab vaid arusaamatusi ja paksu verd teatri tegelaskonnas. Keegi lugejaskonnast ei tea ju, mida arvustaja mõtleb öelda teatud tegelaste mittemainimisega. Kas seda, et nad on oma saavutusilt nii nõrgad, et ei kõlba arvustadagi?

Mõnele näitlejale on see õnn osaks saanud (iseigi korduvalt), et arvustaja märgib tema haiglast olekut vabandava asjaoluna esietendusel kunstiliste puudujääkide puhul. See on väga humaanne talitusviis ning ka

RUDOLF BAUMAN

Tööliteatri teeneline näitleja, märkis jaanuaris k. a. oma lavategevuse 30-a. kestvust

otstarbekas, kuna näitleja füüsiline olemus on tihedalt seotud tema kunstiga, pealegi kui haigestumise eest pole keegi garanteeritud. Kuid kahjuks jääb see asjaolu arvustajate poolt nii mõnigi kord kaunis tõsistel juhtudel täiesti tähele panemata. Mõnikord näiteks näitleja häälest ära oleku puhul loetakse seda kunstiliseks miinuseks ilma kommentaarideta. Säärased eri suhtumised tekitavad teatri tegelaskonnas kummalisi muljeid, nagu oleks sellel või teisel arvustajal tekkinud erilisi lemmikuid, kellede vastu ollakse eriti tähelepanelik. Ka selles küsimuses oleks järjekindlus äärmiselt soovitatav.

Siis veel näide, mis tekitab arusaamatust nii teatritegelastele kui ka teatrihuvilistele lugejale. Mõni arvustaja võtab mõnikord energiliselt sõna kirjanduslikult kergema mõndi esitamise puhul, kuigi see võib olla ka laimamatult ette kantud, tehes sellest suure põhimõttelise repertuaari ja teatri eesmärgi küsimuse, lüües selle kuritöö eest teatri häbiposti. Kuid mõni aeg hiljem, kas samas või mõnes teises teatris, sisult mitte karvaväärtili parema tüki ja ka mitte parema ettekande puhul sama arvustaja õigustab seda ettekannet näiteks säärased põhjendusega, et selle jandi puhul ei tarvitse teatril muud ütelda kui: meie anname publikule väga lõbusa õhtu, publik tulgu ja tehku meile head kassad. Säärane

väljendus tekitab võõrastust, kuna sama arvustaja mõni kuu varemalt tõreles väga teatriga kassa huvide silmaspidamise pärast. Tekib küsimus: miks ühel juhul on lubatav see, mis teisel juhul on lubamatu? Kas siin arvustaja sel juhul teeb hinnangus vahet teatri, lavastaja või koosseisu järgi? Iseenesest ei ole võimatu, et nimetatud vahetegemise järgi võiakse eri nõudeid üles seada, s. t. ühelt teatrilt ja ansambliilt võiakse nõuda seda, mida teiselt ei saa või ei taheta nõuda. Kuid seda ei tohiks teha salamahti ainult oma sisetunde teadmisel, mis viib lugeja segadusse, vaid arvustaja peaks avalikult oma seisukohti ja nõudeid deklareerima, siis ei saa ka nende liigitamiste vastu kõige vähematki olla. Ilma selleta kaob aga igasugune arvustuse võrdlev alus ja nurin ebaõiglase kohtlemise pärast vastavas tegelaskonnas on täiesti õigustatud.

Eeltoodud üksikud märkmed tõendavad, kui võrd arvustaja peaks hoiduma juhuslikkusest ning kui võrd iga väljendus peaks olema põhjalikult kaalutud, teades, et iga trükitud sõna arvustusest kuulub põhjalikule ana-

lüüsile paljude edasipüüdlikkude teatritegelaste poolt. Üks juhuslik sulevääratus võib palju arusaamatusi esile kutsuda. On ka rida niisuguseid teatritegelasi, kes oma eluea kestes on jõudnud arvustuses seevõrra pettuda, et nad ignoreerivad igasugust avalikku arvustust. Nemad usaldavad oma kolleegi, juhusliku vaatleja, lavatöölise jne. arvamist enam kui arvustaja hinnangut. Mina isiklikult ei usu, et oleks palju teatritegelasi, kes poleks huvitatud arvustusest, isegi nende seas, kes avalikult teesklevad ükskõiksust. Meie, teatritegelased, oleme väga huvitatud arvustustest ja meie töö ilma selleta oleks palju vaesem, sest meie töö on tihedalt seotud tänapäevaga ja meie tööd ei saa hinnata aastakümneid hiljem. Kuid julgen ka samas kinnitada, et iga ausa ja teatrikunstis edasipüüdliku teatritegelase ülim soov on mitte ainult tunnustuse ja kiituse saamine (mis õigel kohal ja õigel mõõdul tulemata ei tohi jääda), vaid õiglane, erapooletu ja asjatundlik hinnang, olgu see kiitahes valus. Säärasest arvustusest oleme kindlasti sügavasti huvitatud.

(Järgneb.)

Shakespeare'i komöödia „WINDSORI LÖBUSAD NAISED“ Töölisteatris

Lavastus - A. Särev, lavapildid - H. Tamm. Pildil: Mrs. Ford (L. Lindau) ja Mrs. Page (H. Sooper)

Nigol Andresen

Henrik Visnapuust näitekirjanikuna

moresest“ lapi lauludeni ulatuvat lüürikaloomingut ei tarvitse meil Henrik Visnapuu 50. sünnipäeva puhul puudutada, ei üle- ega alahindamisesse vahele segada. Olgugi et Visnapuu loomingu näitekirjanduslik tegevus on teisele plaanile jäänud, tuleb teda selleski liigis tähele panna.

Juba noorena näitekirjanduslikku loomingu kavatsenud (K. Mihkla, Looming 10, 1939), on Visnapuu loonud oma lavateosed alles viimase aastakümne kestes. Populaarsem osa neist on ilma tavalise lavapäidendi tunnusteta massimängud („Maa vabaduse eest“, „Lembit Võidumees“), määratud eriülesannet täitma suuri kokkutulekuil meeleoluliste vabaõhumängudena. Kuid lavamängudena tuleks silmas pida — kui maha arvata meile tundmatu ja seni ilmutamata „Keisri usk“ — kaht üksteisest erinevate joontega, kuid lavaliselt mõndagi huvitavat senisele lisandavat lavateost: „Meie küla poisid“ (esmakordselt lavastatud 1931, trükist ilmunud 1932) ja „Madam Sohk ja pojad“ (Looming 9 ja 10, 1932 ja 1, 1933). Rõhutame nende puhul kohe: omavahel ei ole needki lavateosed mingis vormi- ega aineühitsuses, nad mõlemad moodustavad massimängude-taoliselt sootuks erijooe Visnapuu produktioonis.

„Meie küla poisid“ kujunesid „Vanemuises“ Ed. Türgi ja eriti Tallinna Töölis-teatris P. Põldroosi lavastusel huvitavaks asjaks: kõrvalepõikeks tavalisest näidendist. On huvitav katse rahvamängu traditsioone, nimelt mardipäeva maskidemängu, viia mingisse ühendusse vana maskidemänguga, sellest hoolimata, et kummagi mängulaadi vahel on algselt suur vahe.

Autori eessõna järgi on tahetud mänguga tagasi minna neisse aegadesse, „kus rõhk langeb sõnadele meie ja teie“, vanasse külakollektivismi, ja siis olevat ka kaklemine ühiskondliku progressi üks tunnuseid. Kuid seejuures ei ole tahetud laskuda kaugele ürgaega, vaid vastuoksa — rõhutada just uue aja künnisel oleva eesti küla eriküsimusi. Siin on pakutud sotsiaalset kokkupõrget „algidus“ küla rikka ja vaese osa vahel, kuid ka vastuolu küla ja mõisa vahel; on tahetud tabada selle ühiskonna esteetilist ja eetilist meelt, ja seda mitmesuguste kujude kaudu, mis on pärit spetsiifiliselt uuest ajast. Intelligentsist „rikutud“ loriõpetaja esindab linnapäraste ideede tun-

HENRIK VISNAPUU
pühitses 2. I 40. a. oma 50. sünnipäeva

gimist külla ja „kultuurihaige külarätsep“ Nõelakuningas on igapidi A. H. Tammsaare Rätsep Taari onupoeg, ja siingi aetakse kultuuri- ja rahvastervikluse rätsepale heas tujus sümboolselt püksid pähe: hästi sel abstraktsete ideede levitajal siingi ei lähe.

See on külaanekdoot, lugu ühe õnneliku paari oodatud saatusest, mis mängus aga ei jää kahe või kolme asjaosalise lahendada, vaid muutub kahe küla poiste au küsimuseks ja lahendatakse juba päris Trooja sõjaga ilusa Helena pärast. Kuid sõjaga mitte tavalise kaklusena, vaid uusaegse aumeestesõjana kõigi türgi sõjast omandatud reeglite järgi ja venelasteks või türklasteks maskeeritult, „Keiser, usk ja isamaa“ lõopiva loosungi all. Nõnda osutub rahvalaululine proloog tarbetuks, järele jääb lõbus rahvapärane jant, millel on kindlasti üsna palju lavalist särtsu ja huvitavust.

Isiasi on kolmevaatuselise traagikomöödiaga „Madam Sohk ja pojad“. See on seltskondlik ja poliitiline paskvill, mis tabab üsna rohkesti reaalsust, kuid reaalsust kõvasti karikeeritud vormis. Ei ole ime, kui traagikomöödia värske olles mõnel teatril oli paratamatus teksti veelgi pisut kohendada ja selle abil näidata, kuidas korrumpeeritud erakondliku kisklemise ja

saagijagamise lõpetab liikumine, mis paistis siis võidukana.

Suure kriisi aegne eesti algupärane näidend kaldus enam kui üks kord paljastama kodanlisi suhteid, korrupsiooni näitama sealt, kust oldi harjutud nägema ainult eesti elu edenemist, olgugi majanduslikul alal. Visnapuu näidend on sellest seeriast markantsemad. Kes siin ainult ei esine, et peegeldada kogu väljapaistvat Eestit?! Insener Juhan Simmado — jahuveski, majade ja ehitusplatside omanik, Koidula Keinmann — eksport-importfirma ja nahavabriku omanik, pastor Kundas — usklike erakonna liider ja sealsamas ka äritegevuses mitte viimane võhik, erukindral Boris Remmler — äriasjanduses maameeste liidrina, juut Goldnadel (selle kaudu tärkava antisemitismi hääle kuulutamine!) — metsaäri direktor, ja siis need päris-näitlejad, noorte armastajate kolmik, ning ajakirjanduslik südame-tunnistus.

Kui tahaksime leida sellele traagikomöödiiale ideoloogilist motot, siis see oleks:

„Kodanlus on kiskunud pühadusesära kõigilt seni auväärseilt ja vagadusvärinaga vaadeldud tegevusilt. Ta on muutnud arsti, juristi, papi, luuletaja, teadusmehe oma maksetavaiks palgatöölisiks. Kodanlus on kiskunud perekonnasuhetelt nende liigutatav-sentimentaalse loori ja taandanud need puhtalt rahasuhetele.“

Kuid on keegi, kes ei lase ennast juhita-vaks teha, vaid kes juhib ennast ise: Simmado poeg Artur ei lähe töölisparteiisse oma isa äri esindama, vaid võtab omaks võitluse sellesama kapitali vastu. Seda enam, kui ta ei saa seda, keda armastab, teatab ta: „Mina lähen nende juure, kes on viletsuses.“ Isegi raha on ta neile annud. Lõpp, nagu see võiks esineda muidu ainult Metsanurgal. Kas nooremate südame-te siiras tuksumine ei ole see, mis loob sellesse traagikomöödiasse tulevikukiirt ja optimismi? Ja just ajal, kui neid lootusi oligi kõige vähem.

See „sotsiaal-eetiline kallak“ ei ole arusaadavalt iseendast üllatav ei Visnapuul ega kogu eesti kirjanduses. Kuid see kapitali-eitamine on tugevam kui omaaegsed hüüded

ajalauludes. See on tendentsilisem ja päevakajalisem kui Visnapuu teosed muidu.

Koos teiste umbkaudu samal ajal ilmuvate näidenditega tõi Visnapuu lavale konkreetseis eesti olukordades kapitali võimu vastase võitluse, ilmselt koguni üht ja teist tuntud kuhu eeskujuks võttes.

Lugemiseks on näidendil suureks vooruseks üksikute jatkude seletavad pealkirjad. Näitelavaliseks ettekandeks on rida kujud „luu meie luust ja liha meie lihast“. Kuid dialoog on ehk liialt ülepingutatud, tige satiir on liig pingutav ka selleks, et kahjuröömsat naeru lasta kogu etenduse aja saatsjaks olla. Olukord on pingutatult karikeeritud, ta ei luba negatiivsete kangelaste karjale muid tundeid kui ainult viha ja põlastust. Ja seepärast seesugune näidend väsitab ja ärritab enam kui tõmbab kaasa elama kujudele ja nende saatusele. See on muusikata opereti laad, ilma psühholoogilise arenguta, nagu sagedasti arvatakse karikatuurile jatkuvat, kuid seetõttu ta jääbki karikatuuriks.

Kõigest hoolimata „Madam Sohk ja pojad“ jääb kriisinäidendite seas väärtuslikuks ajadokumendiks. Et teda hiljem ei ole lavadel esitatud, sellest tuleks järeldada, et konkreetsete olukordade möödumisega on kaotanud ka näidendi kujud oma teravuse ja on ehk muutunud ajalooks juba enne-aegu.

Nende lavaliste etüüdide kõrval on Visnapuul jatkunud alatist huvi teatriküsimustele, mis on olnud pidev tollest ajast, kui ta koos hulga teistega 1917. aastal nõudis „Vanemuise“ teatri kunstilist uuendamist. Märkigem siin näiteks tema intensiivset propagandat eesti rahvusteatri loomiseks. Kuid et Visnapuul on olnud südame lähedal ka teatri repertuaari väärtus, seda tõestab omal viisil, et tema oli see, kes aastate eest nõudis teatritsensuuri, mida oleks tulnud rakendada umbes nii kui luuletaja seda oli oma vaimusilmadega näinud.

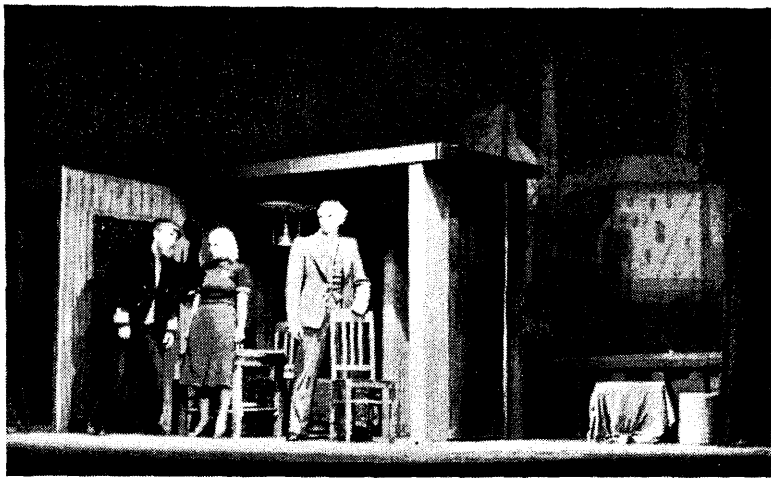
Visnapuu — kordame — jääb lavakirjanikuna paratamatult teisele plaanile; ta ei ole kuigi püsivalt tegutsenud selle kirjandusliigiga. Kuid ka selle loominguga ta on annud vähemasti tunduivat ja, arvame, seletavat lisa oma lüürikale.

UGALA

E. O'Neill'i näidend
„ANNA CHRISTIE”

Lavastus - K. Söödor, lavapildid - A. Möldroo. Pildil: Chris (J. Ots), Anna (E. Rauer) ja Mat (K. Söödor)

UGALA

A. Jakobsoni draama
„VIIRASTUSED”

Lavastus - E. Tinn, lavapildid - A. Möldroo. Pildil: kol. Vaino (A. Tamm), pr. Lepik (M. Raik), dr. Lepik (E. Tinn) ja dr. Villak (A. Juhani)

UGALA

M. Glassi komöödia
„POTAŠ JA PERLMUTTER”

Lavastus - E. Tinn, lavapildid - A. Möldroo. Pildil: stseen II v.

Eesti teatrid hooaja keskel

esti pidevalt rahulikku õhk-konda on käesoleval teatrihooajal mõjustamas üldine sõjaolukord, mis asetab ka meie erapooletu maa suurtesse raskustesse. Kui me hooaja alguses esitasime küsimuse, kas teatrid suudavad kinni pidada määratud repertuaarist ja mängulaadist, siis ei olnud kartused õnneks põhjendatud. Küll andis uue sõja tekkimine end raskelt tunda pealinna teatris, kus sügishooaja algus oli võrdlemisi publikukehv. Pikapeale siirdus see mõju sisemaalinnadesse. Maal aga ei ole võidud rändteatri ringreisidel neid takistavaid mõjusid märgata: kus rahvamajad olid vabad ja puudusid muud takistused, läksid etendused endise huvi ja osavõtu saatel. Hilisemad sündmused ei osutanud kaugeltki seda mõju, mida oli kardetud. Kuid teatripubliku korduv ajutine vähenemine on toonud paratamatult kaasa tulude vähemlaekumisi, ja viimased omakorda ähvardavad põhjustada ümberkorraldamisi teatrite töös, mis ei ole teadagi kasuks.

Püsiv sõjaolukord ei ole igatahes põhjustanud repertuaarimuutusi. Küll oli repertuaari kohaldamine sõja-aegsele psüühikale põhimõtteliselt kõne all varasügisel. Sel ajal, kui näiteks Londoni teatrid on siirdunud kergele repertuaarile, ei ole Eestis sõja mõju ilmselt nii suur, et oleks võimatu või raskegi tavaliste aegade repertuaari vastuvõtmine publiku laiadelt hulkadelt.

„ESTONIA“ sõnadraama andis hooaja esimesel poolel kolm algupärantit ja ühe tõlketeose. Hooaeg avati Hugo Raudsepa kohendatud ja ajakohastatud komöödiaga „Ameerika Kristus“, mil ei puudunud oma aktuaalsuski, kui silmas pidada sügisesi aegadeid kirikuhäireid. Hoolimata sündmuste erakordsusest läks „Ameerika Kristus“ üle laa siiski 15 korda ligi 8000-le vaatlejale. Suuremaks kunstiliseks võiduks aga osutus August Jakobsoni näidend „Viirastused“. Sügava psühholoogilise vaistuga ja ergu ühiskondliku sädemehinnitusega teosena võimaldas see teatritele parimat välja panna. Seda arvustuselt ja publikult poolehoiuga vastuvõetud näidendit on mängitud poolhooaja kestel 9 korda 5000-le inimesele. Mait Metsanurga 60. sünnipäevaks esitas teater „Vaigade elu“, mille vastuvõtt oli jällegi üsna soodus, olgugi et näidend on seni saanud minna ainult 5 korda 3000-le inimesele. Ainsaks tõlketeoseks oli soomlase Ilmari

Turja „Kohtunik Marta“. See kujutab praeguse ühiskonna üsna tähtsat küsimust, nimelt iseseisva naise ja koduelu probleemi väga rahvapärase laadis, ja tükist kujuneski lemmiktükk. „Kohtunik Marta“ läks poolhooajal 14 korda umb. 10.000-le inimesele ja menu jätkub veel teiselgi poolhooajal. Eelmisest hooajast korrati Hella Vuolijoe „Niskamäe leiba“.

Väikepubliku hulgas leidis elavat poolehoidu „Lumivalgeke ja 7 põialpoissi“, mis läheb jatkuva menuga ka hooaja teisel poolel.

Ooperi alal tõi teater lavale kaks teost: Puccini „Turandoti“ ja Lortzingi „Tsaari ja puusepa“. Menukamaks neist osutus „Turandot“ oma 15 etendusega ligi 7000-le vaatajale. Uue hooaja esimestel päevadel tuli lavale Bizet' „Carmen“ mitmeti uuendatud ja värskendatud kujul. Nii lavaline õnnestumine kui ka teose kaal aitasid tõsta publikus vahepeal vaibunud meeleolu. Kui vahepeal oli kõneldud isegi ooperi likvideerimisest, siis näis „Carmen“ uuesti õigustavat ooperi edasielamist. Endigest lavastustest korrati poolhooajal „Fausti“, „Rigoletto“ ja „Madame Butterfly'd“, kusjuures külalistenäinud Tiit Kuusik „Rigoletto“ ja Eedo Karrisoo „Madame Butterfly's“.

Balleti alal uusi lavastusi ei esinenud, küll aga korrati „Florat“ ja „Pähklipurejat“ kokku 10 korda 4500-le vaatajale.

Operett oli sõjaõhkkonnast kõige vähem mõjustatud. Poolhooajal esitati kaks uut operetti: „Montmartre'i kannike“ ja „Ungari pruudid“, esimene 22 korda ligi 15.000-le ja teine 9 korda ligi 8000-le vaatajale. Eelmise hooaja operetirepertuaarist korrati „Poola pulmi“ ja „Onupoeg Bataaviast“.

Hooaja teisel poolel valmib sõnadraamas jällegi kaks algupärantit, mille tõttu „Estonia“ kogu käesoleva hooaeg töötab mõöduda peagu ainult algupärase repertuaariga. Esimeseks tuleb Hugo Raudsepa verivärske näidend „Kompromiss“ Andres Särevi lavastusel, teiseks A. Kivika ja A. Annisti draama „Landesvääri veri“. Nende kahe algupärantide vahepeal küpseb A. Birabeau' komöödia „Pesa“. — Ooperi alalt on ettevalmistusel Verdi „Trubaduur“, balleti alal Tšaikovski „Luikede järv“ ja opereti alal P. Abrahami „Roxy“.

„EESTI DRAAMATEATRI“ käesoleva hooaja algus kujunes kogu teatriparaadi ümberrakendamiseks uutele tingimustele ühenduses kevadel omandatud uue majaga. Kõik see nõudis erilist hoolt ja pingutu-

VANEMUINE

A. Vesilo jõulunäidend
„JÕULUÜÖ IME”

Lavastus - J. Kull, lavapildid
- A. Lepik. Pildil: stseen VI p.

KANNEL

Lehari operett
„NAERATUSTE MAA”

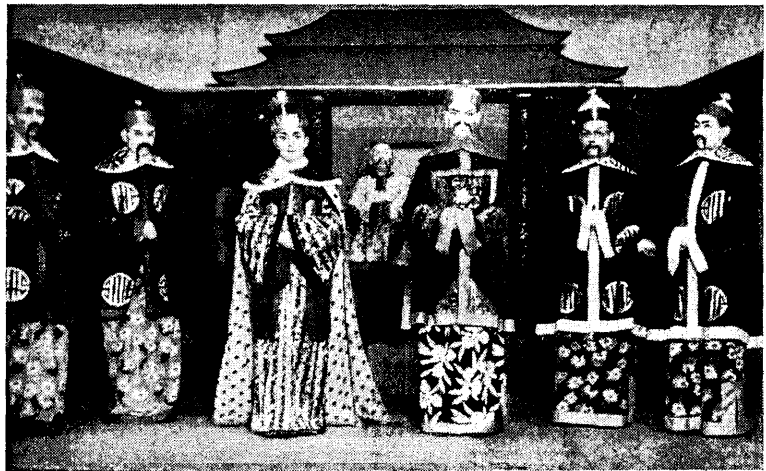
Näitejuht - Fr. Pettai, lavapildid
- J. Randoja. Pildil: stseen II v.

KANNEL

Lehari operett
„NAERATUSTE MAA”

Näitejuht - Fr. Pettai, lavapildid
- J. Randoja. Pildil: prints
Son-Šongi kroonimine

si. Ruumide renoveerimise tõttu lükkuski avatendus Tallinnas paari nädala võrra kaugemale ettenähtud ajast. Hooaeg avati A. H. Tammsaare „Juuditiga“ R. Tarmo lavastusel. Teos näitas uues lavastuses oma lavalisi võimeid ja publiku osavõtt ületas lootused. Kahjuks ei ole võimalik majanduslikel põhjustel seda klassilist teost viia ringreisidele. Puhtmajanduslikud arvestused ei võimalda „Juuditiga“ külastada isegi kolme-nelja suuremat provintsilinna, nagu see algul oli kavatsatud. Ringreisid algasid André-Puget' „Önnelike päevadega“ A. Sunne lavastusel. See lihtsate sündmustikule, kuid tervetele ning optimistlikele elutingimistele ehitatud uusrealistliku käsitlusega elluastuvate noorte komöödia leidis väärilist hindamist ja publiku elavat poolehoidu. Kolmandana tuli lavale J. Kirklandi „Tubakatee“ L. Kalmeti lavastusel. See menukas ameerika drama tekitas meil küll lahkuminevaid arvamisi sisu suhtes, kuid tunnustus selle lavalisele esitusele oli üldine. Poolhooaja viimaseks lavastuseks oli läti kirjaniku E. Zalite „Igavesti mehelik“ R. Tarmo lavastusel, mis oma vilka situatsioonirikkusega, rahvaliku koomikaga ning tugeva maaorientatsiooniga leidis tähelepanu eriti ringreisidel. Läänudaastastest repertuaarist korrati „Punast aluskuube“ ja „Kuuendat majakorda“.

Noorsooteater andis M. Mölleri „Muruide imekandle“ ja A. Hõimre „Puhkeväd pungad“ E. Türgi lavastusel. Nukuteater mängis uudislavastusena ringreisil ja Tallinnas G. Helbemäe nukunäidendit „Mikihiir Eestis“.

Hooaja teisel poolel tuleb lavale kõigepealt L. Hanseni ja K. Holteri „Jäämere rahvas“, mis kujutab jääkaruküttide elu Põhja-Norras ja Gröönimaal. Lavastab E. Türk. Järgmiseks tuleb A. Sunne lavastusel A. Hertz'i „Noor mets“ poola 1905. a. liikumiste taustal.

Noorsooteater L. Kalmeti juhtimisel toob lavale H. Visnapuu tüki „Maa-alused“, samuti annab nukuteater uudislavastuse.

„TÖOLISTEATER“ andis hooaja esimesel poolel üldse 7 uuslavastust, nendest kaks algupärandit-dramatiseeringut: A. Gailiti-A. Särevi „Nipernaadi ja aastaajad“ ja O. Lutsu-A. Särevi „Sügise“ ning viis tõlketeost: A. Tolstoi „Imetead söelas“, A. Faragó „Muinasjutt mustast mehest“, E. O'Neill'i „Anna Christie“, G. Baty dramatiseeringu F. M. Dostojevski romaanist „Kuritöö ja karistus“ ning Shakespeare'i „Windsori lõbusad naised“. Esitatud lavastusist kujunesid menukamaiks kaks algupärandit: „Nipernaadi“ läks 26 korda üle 8000-le vaatelejale ja „Sügise“ 20 korda 7300 vaatelejale. Ka kunstiliselt on nende edu rahuldav, eriti aga „Sügisel“. Tõlketeoseist

sai harukordse menu osaliseks Shakespeare'i klassiline komöödia „Windsori lõbusad naised“ ning kunstiliselt kujunes see sügis-poolhooajal Tallinnas üheks silmapaistvaimaks lavastuseks. Kunstiliste saavutuste hulka tuleb arvata ka „Anna Christie“ ja „Kuritöö ja karistus“ õnnelikku esitust. Eelmiste hooegade repertuaarist on korratud kaheksat lavastust, milledest H. Ohlsoni rahvatükki „Ehast koiduni“ saadi esitada 14 korda 5400-le vaatelejale.

Võrreldes eelmise hooajaga on nii vaatatajate arvus kui ka kassatulus märgata tagasiminekut. Kokku on hooaja esimesel poolel antud 146 etendust ligi 50.000-le vaatelejale, kusjuures teatri tulu etendusist on olnud ligi Kr. 29.000.—. Hooaja teise poole töökavas on H. Ibseni näidend „Ehitaja Solness“, V. Mobergi drama „Naine“, L. Morstini komöödia „Xanthippe kaitseks“ j. m. t.

„VANEMUINE“ avas oma uue hooaja uues teatrimajas August Jakobsoni „Viirastustega“, mis oli auhinnatud „Vanemuise“ erivõistlusel. Järgmisteks tulid lavale Kivika-Annisti „Nimed marmortahvil“, H. Raudsepa „Vedelvorst“ ja Mait Metsanurga „Haljal oksal“. Tõlketeoseist esitati Julius Põdra 50. sünnipäeva ja 35-aastase lavategevuse tähistamiseks Faragó „Muinasjutt mustast mehest“, kus juubilar mängis peaosas.

Muusikalavastusist kanti ette Bizet' ooper „Carmen“. Lehari operett „Naeratuuste maa“ ja Farkasi „Õueloož“. Kui „Carmenit“ tuleb pidada „Vanemuise“ kunstikõpsimaks ooperilavastuseks, siis „Naeratuuste maa“ tugevaimaks küljeks olid rohked ja huvitavad balletitettekanded.

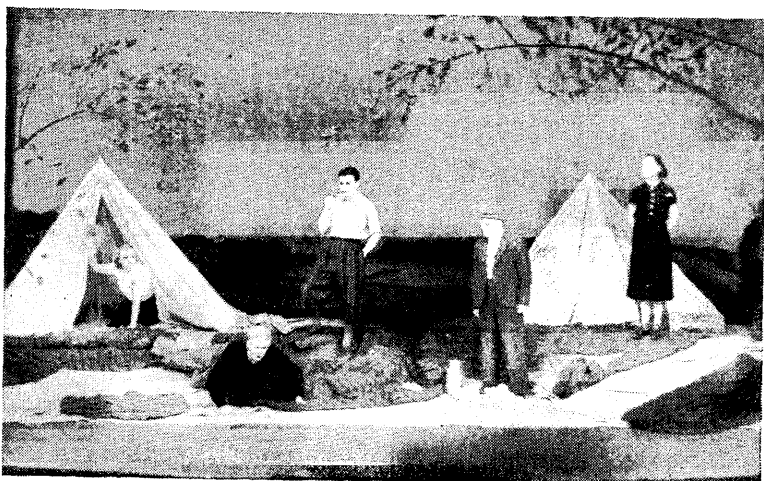
Uuel poolhooajal on repertuaaris Henrik Ibseni „Peer Gynt“, H. Raudsepa „Kompromiss“, Hella Vuolijoe „Vastumürk“, E. Hovalti „Ootan last“, J. Kay „Pirnipuu“, A. Kivika ja A. Annisti „Landsväari veri“, Kingsley „Inimesed valges“, O'Neill'i „Anna-Christie“ ja Kai Munki „Sulatusahi“, muusikalavastustest Verdi ooper „Traviata“, Abrahami operett „Roxxy“ ja A. Sepa ja P. Ardna „Igavene legend“. Noorsoonäidendist tuleb lavastusele Burnetti-Särevi „Välke lord Fauntleroy“ ja J. Madara „Ema jutustus“.

„ENDLA“ teatris on esinenud poolhooajal Kivika-Annisti „Nimed marmortahvil“, Birabeau „Minu poeg minister“, V. Katajevi „Abielu skandaalid“ (Ringi kvadratuur), K. Blumthali „Töölaagripaos“, V. Mobergi „Naine“ ja E. Hovalti „Ootan last“. Möödunud aasta repertuaarist on korratud Hella Vuolijoe „Niskamäe leiba“ ja E. Vacheki „Ahju“. Lavastajaiks on olnud teatri direktor E. Lemmiste, V. Laason ja H. Aare. Teater on annud 46 eten-

ENDLA

E. Hovalti komöödia
„OOTAN LAST“

Lavastus - E. Lemmiste, lavapildid - U. Halla. Pildil: stseen I v.

KURESSAARE TEATER

A. Sepa komöödia
„VAIKE RUMAL SUDA“

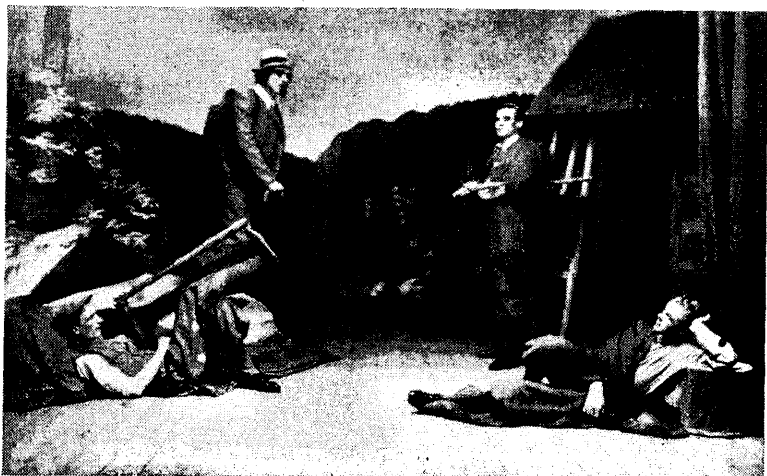
Näitejuht - R. Kuljus, lavapildid - H. Peep. Pildil: dr. Roorand (H. Peep), vanaema (L. Laansalu) ja Noora (N. Behm)

KURESSAARE TEATER

P. Ardna operett
„TATRA TÜDRUK“

Näitejuht - R. Kuljus, lavapildid - H. Peep. Pildil: Jüri (R. Kuljus), dr. Übin (H. Mari-puu), Ain (H. Peep) ja Ottomar (D. Saliste)

dust, neist väljaspool Pärnut 22. Reper-
tuaaris ootavad järke Kitzbergi „Rätsep
Õhk“, H. Raudsepa „Kompromiss“, Lutsu-
Särevi „Stügis“, Helli ja Schützi „Eesriie
langeb“, O'Neilli „Anna-Christie“ ning A.
Sepa „Väike rumal süda“.

NARVA TEATRIS esinesid poolhooajal
menukalt A. Birabeau' „Minu poeg minis-
ter“, Lutsu-Särevi „Äripäev“ ja J. Kihulase
„Häda õnnega“. Laste-etenduseks anti P.
Rummo „Lõunatuule eksirännak“. Uuel
poolhooajal esitatakse Jakobsoni „Viirastu-
sed“, Faragó „Muinasjutt mustast me-
hest“, O'Neilli „Anna-Christie“ ja Skvar-
kini „Õine ülevaatus“. Teatri ümberkujun-
damine sihtasutuseks on praegu teoksil.
Käesoleval poolhooajal tähistatakse Aman-
da Lääne 25-aastast ja Ants Pilleri ning
Artur Katai 15-aastast tegevust laval.

Piiriäärse asendi tõttu on teater Narvas
enam kui kusažil mujal kannatanud sõja-
aegse ärevuse tõttu. On tunduvalt märgata
tagasiminekut publiku osavõtus kui ka
kassatules. Üheks publiku vähenemise
põhjuseks võivad olla ka külmad teatri-
ruumid, sest teater ei ole seni suutnud ra-
huldavalt lahendada oma teatrisaali kütte
korraldust.

„UGALAS“ esitati poolhooajal H. Raud-
sepa „Siinai tähistel“, Pagnoli „Cesar“,
Zilahi „Päike paistab“, Glassi „Potaš ja
Perlmutter“, O'Neilli „Anna-Christie“, Ja-
kobsoni „Viirastused“ ja Fodori „Ei ku-
nagi, kuid siiski“. Eelmisest hooajast kor-
rati Hella Vuolijoe „Niskamäe leiba“.
Kõrvuti etendustega Viljandis korraldati
suurem hulk etendusi maal.

Repertuaaris on edaspidi Kivika-Annisti
„Nimed marmortahvlil“, J. Parijõe „Terap-
poiss“ noorsoonäidendina, E. Tammlaane
„Raudne kodu“, Faragó „Muinasjutt must-
tast mehest“ jne. Sel poolhooajal tähista-
takse ka Salmel Tamme 15-aastast lava-
tegevust ning teater ise märkis jaanuaris
tagasihoidlikult oma tegevuse 20. aasta-
päeva.

VALGA TEATER andis poolhooajal
viis esietendust, nimelt Sheldoni „Romaani“,
M. Rauda „Kirve ja kuu“, Aleksis Kivi
„Nõmme kingsepad“, Hella Vuolijoe „Jus-

tiina“ ja Eisemanni opereti „Mootorpruut“.
Teisel poolhooajal järgnevad Jakobsoni
„Viirastused“, Faragó „Muinasjutt mustast
mehest“, Turja „Kohtunik Marta“, Kivika-
Annisti „Nimed marmortahvlil“ ja Kiedr-
zynski „Tagasi patu juure“.

„KANDLE“ poolhooaja tegevus näitab
teoseid: Kivika-Annisti „Nimed marmor-
tahvlil“ — 4 korda, A. Vegeneri „Tütarlaps
Irene“ — 13 korda, Kiedrzynski „Tagasi
patu juure“ — 5 korda, Viiesi „Põlevkivi-
kaevurid“ — 3 korda, Lehari „Naeratuste
maa“ — 2 korda. Edasi on kavas Jakob-
soni „Viirastused“, H. Ohlsoni „Ehast
koiduni“, Perzyski „Kergemeelne öde“,
Abrahami operett „Roxy“ ja de Herzi
„Kutsumata külaline“.

KURESSAARE TEATER andis pool-
hooajal 5 uut näidendit, nimelt Gailiti-Sä-
revi „Toomas Nipernaadi“, E. Vacheki
„Ahju“, Lutsu-Särevi „Tagahooivis“, A. Sepa
„Väike rumal süda“ ja Jakobsoni „Viirastu-
sed“. Pealeselle korraldati kolme tükki.
Poolhooajal anti (klambrites 1938/1939. a.
esimese poolhooaja arvud): linnas 23 (18)
ja maal 17 (16) etendust. Etendusi külas-
tas 6000 (5600) vaatajat.

Ettevalmistusel ja kavatsusel on Velise
ja Ardna operett „Tatra tüdruk“ ja M.
Möllerli lastenäidend „Päikesesilm“, peale-
selle A. Sepa „Roheline tolm“, H. Raud-
sepa „Kompromiss“, Hovalti „Ootan last“,
Vaiguri „Paradiis põrgus“ ja Mobergi
„Naine“.

Peale Saaremaa on kavatsusel külustu-
sed ka Läänemaale ja Hiiumaale.

*

Kõigest sellest näeme, et eesti teatrid
on raskest oludest hoolimata intensiivselt
töötanud ja kavatsevad seda edaspidigi te-
ha. Loodame, et nähtavad raskused ei
muutu ülepääsmatuks ja et ka võimalikud
kassalanged ei osutu veel nii suureks,
et nad teatrite tööd tõeliselt takistaksid.
Loodame, et meie hooajakokkuvõtte laseb
paista teoksilolevate lavastuste edukat
teostumist ja meie teatripubliku kunstilist
erksust, mida kergesti ei väära mingid vä-
lissündmused.

Eelseisvaid esietendusi eesti teatreis

20. jaanuarist 1940. a. — 1. märtsini 1940. a.

Teater	Teose nimetus	Lavastaja	Esietenduse aeg*)
ESTONIA	„Pesa“ — A. Birabeau' näidend	P. Pinna	2. veebr. 1940. a.
	„Roxy ja ta imemeeskond“ — P. Ab- rahami operett	A. Lüüdik	10. veebr. 1940. a.
	„Landesvääri veri“ — A. Kivika ja A. Annisti näidend	A. Lauter	28. veebr. 1940. a.
VANEMUINE	„Peer Gynt“ — H. Ibseni poeem	K. Aluoja	23. jaan. 1940. a.
	„Kompromiss“ — H. Raudsepa näidend	A. Mering	1. veebr. 1940. a.
	„Roxy“ — P. Abrahami operett	P. Varandi	8. veebr. 1940. a.
	„Väike lord Fautleroy“ — Burneti- Särevi noorsoonäidend	E. Neemre ja K. Aluoja	15. veebr. 1940. a.
	„Vastumürk“ — H. Vuolijõe komöödia	K. Aluoja	22. veebr. 1940. a.
EESTI DRAAMA- TEATER	„Noor mets“ — J. A. Hertzi näidend	A. Sunne	22. jaan. 1940. a.
	„Maa-alused“ — H. Visnapuu laste- näidend	L. Kalmet	28. jaan. 1940. a.
TALLINNA TOOLISTEATER	„Naine“ — V. Mobergi draama	E. Toona	20. jaan. 1940. a.
	„Ehitaja Solness“ — H. Ibseni näidend	P. Pöldroos	1. veebr. 1940. a.
	„Xanthippe kaitseks“ — L. Morstini ko- möödia	A. Särev	29. veebr. 1940. a.
ENDLA	„Rätsep Õhk“ — Aug. Kitzbergi rahva- tükk	E. Lemmiste	1. veebr. 1940. a.
	„Ema jutustus“ — J. Madara noorsoo- näidend	V. Laason	9. veebr. 1940. a.
	„Eesriie langeb“ — F. Helli ja A. Schützi näidend	E. Lemmiste	21. veebr. 1940. a.
UGALA	„Teraspoiss“ — J. Parijõe noorsoonäid.	K. Söödor	28. jaan. 1940. a.
	„Nimed marmortahvilil“ — A. Kivika ja A. Annisti draama	Ed. Tinn	26. veebr. 1940. a.
NARVA TEATER	„Viirastused“ — A. Jakobsoni näidend	A. Piller	27. jaan. 1940. a.
	„Muinasjutt mustast mehest“ — A. Faragó näidend	A. Piller	13. veebr. 1940. a.
	„Anna Christie“ — E. O'Neilli näidend	A. Piller	23. veebr. 1940. a.
KANNEL	„Viirastused“ — A. Jakobsoni näidend	F. Pettai	25. jaan. 1940. a.
	„Kergemeelne öde“ — W. Perzinski näidend	F. Pettai	15. veebr. 1940. a.
	„Ehast koiduni“ — H. Ohlsoni rahvatükk	F. Pettai	29. veebr. 1940. a.
VALGA TEATER	Andmed puuduvad		
KURESSAARE TEATER	„Roheline tolm“ — A. Sepa näidend	R. Kuljus	10. veebr. 1940. a.

*) Esietenduste aegades on muudatused võimalikud

Shakespeare'i komöödia „WINDSORI LÕBUSAD NAISED“ Tööliseatris
Lavastus - A. Särev, lavapildid - H. Tamm. Pildil: Ford (A. Rebane), Page (E. Parve), Mrs. Quickly (K. Välbe)
ja Falstaff (Al. Teetsov)

Loetut — nähtut — kuuldut

Rüia lehe „Jaunakas Ziņas'e“ 5. jaanuari nr-is ilmus pikem sõnavõtt eesti teatrite kohta Läti Rahvusteatri endise direktori A. Berzins'i sulest. Berzins' kirjutab väga tunnustavalt eesti näitekunsti kõrgest tasemest. Erilist headmeelt on talle valmistanud läti naiskirjaniku Elina Zalite „Igavesti meheliku“ ettekanne Eesti Draamateatris. „Lavastus oli R. Tarmo poolt läbi viidud suure hoolega... L. Stengeli osa mängis Mari Möldre otse hülgavalt, hoides kogu aeg täismajalise vaatujaskonna meele-olu kõrgel, mida kviteeriti õhtralt aplausidega ka mängu sisse.“

Oma artikli Berzins' lõpetab järgmiselt:

„Lõpuks peatun veel ühe tähelepanuväärse nähtuse juures eesti teatrielus. Selleks on Eduard Reiningu poolt hea maitsega toimetatud teatrikunsti ajakiri „Teater“, millest oleks raske leida isegi suurrahvaste juures. See ei sisalda ainult kuivi andmeid, vaid on sisult huvipakkuv ka väljaspool teatrit tegelevaile isikuile. Oma väärtusliku sisu ning silmapaistvalt hea välimuse ning trükitehnika tõttu see ajakiri väärib kõigiti kiitust.“

Berliini viisteist tähtsamat teatrit on eelmise aasta jooksul annud kuuskümmend viis esietendust, mis ettekantud teoste laadilt jagunevad järgmiselt: klassilisi teoseid (nende hulgas ka üks Tolstoi ja üks Ibsen) 22, praegu veel elavate autorite tõsisemaid näidendeid 13 ja naljamänge 30. Täheleb, Berliiniski ei pea paika väide, et publik eelistab tõsisel ajal kerget repertuaari. Londonis on see küll nii, aga Pariisis pakutakse praegugi revüüde kõrval Comédie Française'is klassikuid, mida ka õhtrasti külastatakse.

Berliinis on klassikute ja moodsate autorite tõsiste tööde alal kõige enam esietendusi annud Rügiteater, mis on üldiselt annud ka parimaid lavastusi. Kunstilises suhtes järgneb Rügiteatrile Saksa teater, sellele Schillerteater (Heinrich George) ja siis Rahvalava (Volksbühne). Silmapaistvaimate lavastuste hulka kuuluvad Büchneri „Dantoni surm“ (Gustaf Gründgens), Rehbergi „Kuninganna Isabella“ (samuti Gründgens), Shakespeare'i „Richard II“ (Jürgen Fehling), Shakespeare'i „Mida soovite“

(Hilpert), Shakespeare'i „Othello“ (Engel), Schilleri „Don Carlos“ (Heinrich George) ja Gehri „Kuues majakord“ (Eugen Klöpfer).

Sõda ei ole Berliini elanikkonna huvi teatri vastu vähimalgi määral vähendanud. Väärib tähelepanu, eriti kui arvestada propaganda suurt tähtsust nüüdisaja Saksamaal, et mitte ainult Berliini, vaid ka teiste Saksa linnade repertuaaris ei ole ühtki hurraapatriootilist näidendi, nagu need omal ajal olid moes kohe pärast maailmasõja puhkemist.

Eelmises numbris meie ühes inglise teatri sõpradega kurtsime Londoni teatrite sõjaaegse repertuaari madala taseme üle. Nüüd on siiski lavale pääsnud kaks näidendi, mis selle taseme märgatavalt ületavad, neist üks uudis, teine uuslavastus. Uudise tase ei ole iseendast veel kargelt ideaalsel kõrgusel, aga siiski tunduvalt parem kui nende „tükkide“ oma, mida tavaliselt pakutakse. Selleks on Frank Harvey „Saloon Bar“. Pealkirja tähendus selgub kohe järgnevalt „sissejuhatuses“.

Igal inglise kõrtsil, mis endast veidigi lugu peab, on vähemalt kolm baari, millele nimedeks on „public bar“ (avalik baar), „private bar“ (erabaar) ja „saloon bar“ (salongbaar). Avalikus baaris te saate oma joogi kõige odavamalt, see-eest aga ka peagu ilma igasuguste mõnususteta. Erabaaris, mis harilikult asetseb kõrtsi pisimas ruumis, te võite nautida kahe või kolme vanema naisolevuse seltsi, kes ei taha, et nende naabrid saaksid teada nende alkoholi vastu suunatud huvist, ja eelistavad juua „eraviisil“. „Salongis“ aga, kus tuleb jookide eest veidi enam maksa, on soojust, teatavat seltskonda ja isegi väikesi mõnususi. See on vaese rahva klubi. Siin mehed arutavad kõikisugu probleeme ja kõnelevad sellest, mis Chamberlain nüüd peaks ette võtma ja mis Ribbentrop on öelnud Hitlerile. Nüisugune „salong“ annab näitekirjanikule võimuluse tuua kokku kõikisugu tüüpe ja nende najal anda lübilõike teatavast rahvakihvist. See on Harvey'l ka hästi õnnestunud. Esitatud tüüpide kõrval tundub vähem huvitavana iseendast päris põnev sündmustik, mis seisneb selles, et „salongi“ alatised külastajad vabastavad ühe kaasküllastaja mõrvasüüdistusest ning avastavad õige mõrtsuka.

Uuslavastusena tuli Londoni publiku ette ameeriklase Elmer Rice'i „Kohtumõistmise päev“, mille sisu me omal ajal „Teatris“ oleme refereerinud. Tookord „Kohtumõistmise päev“ ei läinud kuigi hästi. Rahva laiemad massid olid näidendi pealkirja järgi arvamisel, et see on puiblaineline näidend ega läinud seda seepärast vaatama. Nüüd aga teavad kõik londonlased, et „Kohtumõistmise päev“ tegeleb diktatuuri ja demokraatia probleemidega, ja Elmer Rice'i teos on korraga saanud äärmiselt populaarseks. Ta läheb suure menuga ja on välja kutsunud huvitavaid vaidlusi.

Detsembri alul tuli New Yorgis, Center Theatre'is, ettekandele omapärane lavastus, millest kuuldus nii mõnegi „normaalse“ inimese karvad tõuseksid püsti. See oli nimelt Shakespeare'i „Suveöö unenägu“, ette kantuna neegrite poolt. Aga miks ei peaks lõppede lõpuks neegrid mängima „Suveöö unenägu“? On nad ju suure menuga mänginud „Macbethitki“ — kusjuures küll tegevuspaigaks oli Haiti saar ja nõidu kolme asemel nelikümmend.

Neegrite „Suveöö unenägu“ on ka midagi sellesarnast. Tegevuspaigaks on Louisiana osariik, ajaks aasta 1880, täh. umbes „swingi“ sünniaasta. Ja swingi tähe all kogu tegevus arenebki. Ka Mendelssohni muusika on Benny Goodmani poolt ümber „swingitud“. Lavastajaks aga on Erik Charell, kes omal ajal Berliinis tõi lavale sääraseid kuulsaid revüüsid nagu „Sinule“, „Kõigile“, „Valgehobu võõrastemaja“ ja rea teisi. Ja eks tema neegrite suveöö unenägu ole pigem revüü kui miski muu.

Kaardimängu-vastase näidendi on kirjutanud tuntud ungari autor Sandor Hunyady. Ta „Kártýázo asszonyok“ („Naistevaheline kaardimäng“) on puhtal kujul tendentstükk. Aga mitte ainult kaardimängu kui nüisuguse vastu ei ole näidendi teravad nooled sihtitud, vaid ka mängijate eneste vastu. Sääraste mängijate vastu, kes kaarte ei kasuta ajavõtteks, vaid endile sissetuleku hankimiseks.

Näidendi kangelannal, Eva, veab nihästi armastuses kui ka mängus. Ta on abielus noore, temaga hästi sobiva inseneriga, kel esialgu on häid väljavaateid. Kaardimängus on Eva tark ja ettevaatlik, aga tarbe korral ka julge ülbuseni. Ta võidab vahetpidamata, võidab suuri summasid, võidab üleolevalt, küllna rahuga. Süüdistus valamängus ei või jätta tulemata. Ja see tulebki — proua Renée, tööstusmagnaadid naise poolt, kes on oma võrgud välja heitnud inseneri suunas. Järgneb suur skandaal. Eva peab lahkuma proua Renée majast. Mis nüüd järgneb, ei ole enam nii huvitav. Eva saab solvamise eest täiemääralise hüvituse, aga see ei või teda rahuldada. Ta on

tiidunud kogu oma senise elu sopast — kaardimängust, mis teda alandab ja ähvardab hukuga, kaardimängupartnereist, kes meeeldi tahaksid olla ta armastuspartneridki. Ta on tiidunud ka peadirektori „ennastalgavast“ heldusest, kes Evale pakub rahasummasid selle enda üranägemise järgi. Ta on tiidunud mehestki, kes teda küll siiralt armastab, aga kes siiski ei pörka tagasi kasutamast naise veetlusi oma karjääri huvides. Minema sellest mürgitatud õhkkonnast — ja kohe, keset ööd, kuhugi uude, puhtasse maailma, troopidesse, et seal alustada uut elu! Kõik on ju väga kena, aga lõpp ei ole just hästi usutav.

Muide, Hunyady ise oli omal ajal tuntud suure hasartmängijana.

*

Jugoslaavia Rahvusteater on keset hooaega saanud uue üldjuhi, energilise vana-härra Milan Predići. Teda ootab suur töö. Jugoslaavia on praegu neid väheseid maid, kus teater kannatab veel kino võistluse tõttu. Aga see ei ole kõik. Rahvusteatriil on kaoks teatrihoonet, mis aga on väikesed ja igati vananenud. Vürst Michail asutas omaaegse serbia rahvusteatri seitskümmend aastat tagasi, siis, kui Serbia ei olnud veel iseseisev, kõnelemata Jugoslaavia olemasolust. See maja ei või enam esindada võrdlemisi suure maa näitekunsti. Tuleb ehitada uus suur teater paljude odavate kohtade ja moodsa lavaga. Praegused teatrihooned on väikesed ja seetõttu on ka pileti hinnad kõrged.

Noores Jugoslaavia riigis ei ole veel olemas mingit stiili, Belgradi stiili, mis umbes vastaks kas või Pariisi stiilile. Belgradi ja üldse Jugoslaavia publik jaguneb kaheks. Osa inimesi elab hingeliselt veel minevikus ja neid huvitab ainult ajalooline rahvatükk, teised eelistavad jälle moodsaid näidendeid ja käivad vaatamas ainult neid. Sellest järeldub Rahvusteatriis huvitav ja mujal Euroopas vaevalt korduv tõik: kaheks jaguneb ansambli. Rahvusteatriil on eritrupp rahvatükkide ja eritrupp moodsate näidendite tarvis. Rahvatüki-näitleja ei esine kunagi moodsas näidendis, ja vastupidi.

Jugoslaavia publik on häälestatud eepilis-dramaatiliselt. Operetil ei olnud seni väljawaateid. Moodsast autoreist on Belgradis teiste kõrval märgitud ka Shaw'd ja Pirandellot.

*

Maailma ebaharilikem loodslava kuulub Harzi asuva Rübelandi küla elanikele. Selle küla elanikud, mehed, naised ja lapsed, teevad kirglikult teatrit, aga kui saabub suvi, nad ei lähe mängima metsa, vaid siirduvad rüetatuina vanaaegseisse kostüümisse maa alla, sinna, kus Bodebergi vaimud ajavad juttu ja kus Baumanni koopa kummaliste stalaktiitide vahel vesi teeb salapärasest häält.

Selles gnoomide ja härjapõlvlaste riigis hääled kõlavad nagu vaimude omad ja arvukad külastajad on täiel määral möödunud aegade võlu all, kus „Kareda Maa“ elanike esivanemad uute maagilademetega otsimisel avastasid selle koopa, mis küll ei sisaldanud mineraale, aga siiski tõi maale majandusliku tõusu. Nii on see õieti tühuhver, mida rübelanlased selles Harzi allmaailmas toovad sellele mehele, kes esimesena julges tungida Harzi stalaktiidikoopasse.

Peagu samal kohal, milleni nelisada aastat tagasi oli tunginud kaevur Fritz Baumann, et siis kurnatuna kokku variseda ja anda oma elu oma seltsimeeste eest, peagu samal kohal ta kaevurirüüis järeltulijad kummardavad nüühisti tõsist kui ka rõõmsat muusat ja mängivad sügaval maa rüpes looduse poolt aastatuhandete jooksul ehitatud veidrakujuliste sammaste vahel stseene Bode oru ajaloolisest minevikust.

Rübelanlased on ainult asjaarmastajad. Kirglik armastus teatri vastu käskis neid ehitada selle maa-aluse teatri, aga just nende maapinnasega seotud mäng, mida igal aastal tuleb jälgida igalt poolt pärnevaid vaatajaid, on see, mis kõiki köidab.

Septembris need igivanad Harzi stalaktiidikoopad olid isegi juubeli tunnustajaks. Ajalooline näidend „Mehed Karedalt Maalt“ läks väljamüüdud kaljutoome ees seitsmekümne viiendat korda üle kivide, mis sin tähendavad maailma. Sadakond Rübelandi elanikke, kes müüdi seisavad adra taga või talitavad karja, oli vaimustatult kaastegev näidendis, mille aineks on 16. sajandi elu Harzi mägedes, kui kaevandused oma saagi rohkusest hakkasid alla käima.

Töökangelased olid need, kes meeletult võitlesid oma igapäevase töö eest, neist vapraim aga oli kaevur Fritz Baumann, kes esimesena, olles varustatud ainult kõige tarvilisemaga, tungis stalaktiidikoobaste vaimuderäki, sest et teda selleks sundis mure naise ja laste ning seltsimeeste pärast. Ta ei tulnud tagasi käikude, „hallide“ ja „toomede“ rägestikust, sest mäevaimud, kellele maailma ta oli tunginud, ei armud teda välja. Kõike seda esitavad rübelanlased kaasahaarava loomulikkusega ja seepärast võib nende ebaharilikem loodslava loota veel palju etendusi.

Pikapeale hakkab ilmuma raamatuid, mis on pühendatud ameerika tantsu ajaloole. Need on tarvilised raamatud, kuna on palju inimesi, kes ei tea midagi säärase tantsu olemasolust. Esimeseks allikaks sel alal oli Isadora Duncani autobiograafia. Nüüd on ilmunud ka Ruth St. Denis'i autobiograafia. Ruth St. Denis on muudugi igati tähtsam ja kaalukam kui Isadora Duncan. On asjatundjaid, kes väidavad, et ilma Ruthita ei oleks praegugi veel olemas mingit ameerika tantsu. Ameerika tantsu karjäär areneb kõrvuti Ruth St. Denis'i karjääriga, ja tantsija ise on vorminud nüüdseda tantsu ennast kui ka nii mõnegi selle praeguse edasiarendaja. Siinjuures ei tohi muudugi unustada Ted Shawni, kes aastaid oli Ruthi partneriks ja mehekski ja kes ühes temaga asutas ja juhatab Denishawni tantsukooli, millest on võrsunud sääraseid head ameerika tantsijad nagu Martha Graham, Doris Humphrey, Charles Weidman ja veel rida teisi. Kahjuks aga Ted Shawni ja Ruthi andekalduvused erinesid sel määral, et tantsijad ainult eksitasid teineteist oma karjääride arendamisel. Ruthi erialaks oli idamaa, mis oli aga täiel määral tema isikupärane idamaa. Ta kuulsast „templitantsest“ kõneldakse ja kirjutatakse veel praegugi.

Ted Shawni ja Ruthi abielu purunes, lagunes ka nende ühine kool. Nüüdsest peale Ruth pühendus grupitantsu õpetamisele, milles ta kõigepealt püüdis interpreteerida muusikat. Esimeseks sääraseks palaks oli Beethoveni „Pathétique“, millele sai osaks väga suur menu.

Ruth St. Denis sündis a. 1880 Ruth Dennis'ena. Esimest korda ta esines laval 12-aastaselt, mängides poisist saapapuhastajat. 17-aastaselt ta mängis vodevillis. Siis ta läks ühes Belasco rändtrupiga ringreisile. Umbes 25-aastaselt ta võttis oma perekonnanimest ühe n'i ja asetaski ta ette St., mis tähendab Saint (püha). Ta juuksed muutusid valgeks juba siis, kui ta oli 23-aastane, ja seepärast ta kandis laval harilikult parukat. A. 1913 ta abiellus Ted Shawniga. Võib-olla Ruth St. Denis esineb veel praegugi — kahjuks selle kohta ei ole andmeid. Aga kindlasti ta tantsis veel eelmise aasta suvel. Ei tema värske tütarlapsenägu ega ta uskumatult sale (just sale, mitte kõhn) kuju reetnud ta 58 eluaastat.

Ted Shawni ja Ruthi suurimaks kunstiliseks ühissettevõtteks oli ballett „Egiptuse, Greeka ja India elu ning surm“, mis a. 1916 tuli ettekandele Berkeley Greeka Teatris Kalifornias. Selles balletis esines tervelt 170 tantsijat. Ükski teine teater maailmas ei ole veel julgenud seda balletti lavastada.

*

Burgteatri omaaegse direktori ja tuntud näitekirjaniku Heinrich Laube juure tuli kord noormees, kes tahtis selgusele jõuda selle kohta, kas ta kõlbab näitlejaks. Laube kõigepealt jutles temaga selle kohta, millised raskused tuleb laval võita enne kui saavutada menu. Noormees ütles selgesti märgatava eneseusaldusega: „Laval on tähtsaim loomulikult anne, aga minu arvates peab omama ka hea portsjoni häbematumust, et teatris edasi jõuda.“

Laube kuulas selle rahulikult ära ega protesteerinud. Ka siis, kui noormees talle hakkas ette kandma üksikuid rollikatkendeid, ta kuulas rahulikult, laskmata märkata, kuidas talle meeldib algaja mäng. Kui aga viimaks värsside-äike oli lõppenud, ta ütles lakooniliselt: „Teil tuleb usaldada häbematumust.“

*

Ameerikasil on rida häid näidendeid, mis käsitlevad president Lincoln'i elulugu või selle üksikuid episoode. Sel hooajal on aga New Yorgis oodata kahe draama lavaletulekut, millede peategelaseks on Lincoln'i mõrvar, näitleja John Wilkes Booth. Ühe pealkirjaks ongi „Mees, kes tappis Lincoln'i“. See on Philip Van Doren Sterni samanimelise romaani dramatiseering, mille on valmistanud Elmer Harris. Peaosas on ette nähtud Henry Hull, esimene Jeeter Lester „Tubakatees“.

Teise Boothi-draama on kirjutanud George Ford. See mees on Washingtoni teatri, kus Lincoln tapeti loožis etenduse vaatamisel, omaaegse direktori poeg. John Wilkes Booth oli nagu ta kuulsam vend Edwingi näitleja ning näitleja poeg. Näitlejakutse olid endale valinud veel kaks Edwini ja John Wilkes'i venda.

Suurõhtuks Boothide perekonnale oli see, kui 1864. a. sügisel New Yorgis „Julius Caesaris“ Edwin mängis Brutust, vanem vend Cassiust ja üks nooremaid Marcus Antoniust.

Edwin Boothi parimaks osaks oli Hamlet. Selles rollis ta ühel hooajal esines sada korda järgemööda, mille eest ta sai kuldmedali.

„Othellos“ Edwin mängis nüüdseda a. 1883 külastatavate puhul Viinis me loeme m. s.:

„Viimases vaatuses, lõpus, kui roimar näeb end vangistatuna omaenda võrgus, saime mängu, mis ületas kõik, mis meil seni näitekunsti nähtud... Kuidas viha, kurjus ja ühtlasi kahjurõõm oma salasepitsuste ohvrite hukkumise üle endile leidsid väljendust, kuidas kord saali kaugeimasse nurka oli kuulda hammaste kiristamist, selles oli nii palju suurt ja haaravat kunstipärast tõde, et kõrvaltegelasest, kelleks Jago selles stseenis ometi on, sai tegelane, kes aansana vallutas kõik vaatajate meeled. Kõige imelikum seejuures aga oli, et kunstnik ei tarvitanud ühtki lubamatut võtet, täites ainult kohusetruu näitleja kohuseid. Pärast eesrüde langemist publik avaldas Edwin Boothile oma imetlust lõpmatute väljaküüetega.“

Muide, huvitava paralleelina sellele, et John Wilkes Booth tappis teatris president Lincoln, võiks mainida, et Edwin Booth oleks peagu langenud „atentaadi“ ohvriks. See oli a. 1878 Chicagos, kui Booth mängis Richard II. Ühes „New York Times'is“ numbris üks vanahärra jutustab sellest, kuidas üks hullumeelne kippus Boothi elule kallale:

„Istusin rea võrra laskja taga, temast umbes kolm meetrit paremal. See oli ühel rõdudest, arvatavasti esimesel. Pärast esimest lasku ma vaatasin selles suunas ja nägin, kuidas mees pärast kahe või kolme sekundi möödumist tulistas teist korda. Aga enne kui ta seda sai teha kolmandat korda, tema taga istuv härra kargas püsti ja takistas teda tulistamast. Mees viidi välja ja etendus jalkus, nagu ei oleks midagi juhtunud. Mulle näis, et Booth ei taibanudki, et tema oli olnud laskja märklaunaks.“

✦

○ ma seitsmekümne aasta lavajuubelit pühitseb novembris Viini Burgteatri näitleja Willy Thaller. Seitsmekümnest lava-aastast on nüüd kaheksakümnevie-aastane vanahärra kaks esimest veetnud asjaarmastajana. Tema avastajaks oli Josefina Gallmeyer, kes noormehe tõi Viini Carlteatrisse. Juba varsti hakati Thallerit hiiüdma Nestroy II-ks. Meie tunneme Nestroyd ainult kui rahvatükkide autorit, aga ta oli ka väga silmapaistev näitleja. Suurima menuga on Thaller etendanud Nestroy, Ramundi ja Anzengruberi kujusid. Oma juubelietenduseks ta on valinud viimatinimetatud autori „Ristitegijad“, kus ta mängib Kivitäksi-Andrest, missuguses osas meil omal ajal teatavasti hülgas Leopold Hansen.

Toimetuselt

1.

„TEATRI“ järgmine number ilmub 20. veebruaril s. a. Kaastöö selle numbri tuleb saata toimetusele hiljemalt 8. veebruariks s. a.

Järgmistes numbrites kirjutavad muuseas:

1. ED. HUBEL — „Vagade elu“ nüüd ja vanasti.
2. W. METTUS — Loomulikkus ja tõelikkus elus ja laval.
3. V. KULJUS — Žesti lavalisest kasvatusest.
4. OSV. TOOMING — Teatri missioon.
5. LEO KALMET — Ääremärkusi teatriarvustusele.
6. A. SIKEMÄE — Teatrisaali psühholoogia.

2.

„TEATRI“ tellimisraha 1940. aasta eest Kr. 3.— tuleb tasuda kas toimetusele, Tallinn, Vabadusväljak 7—4 igal tööpäeval kella 9—3 või maksta meie posti jooksvale arvele nr. 434 või saata meile kirjas postmarkides.

Materjalide kasutamine allikat nimetamata on keeldud.

TOIMETUS: O. Aloe, L. Kalmet, H. Kompus, W. Mettus, P. Põldroos, L. Soonpää
 VÄLJAANDJA: Eesti Näitlejate Liit ● VASTUTAV TOIMETAJA: Paul Olak
 Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august ● VII aastakäik
 Toimetuse aadress: Tallinn, Vabadusväljak 7—3 ● Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused (arve
 „EKA“ maja ● Telefon 479-40 ● Postkast 357 nr. 434) ja teatribürood ● Üksiknumber 40 senti,
 Tegevtoimetaja kõnetunnid samas iga päev 10—1 aastakäik kr. 3.—, välismaale kr. 4.—

AUTORIKAITSE UHINGU NÄIDENDITE LAENUKOGU

uudisteoseid

Ilmusid:

- Aug. Jakobson: „Viirastused“, draama 4 v.
Tegelasi 8. Tubade dekoratsioonid.
A. Antson: „Orduaja lõpp“, külakomöödia 3 v.
Tegelasi 7. Dekoratsioon: tuba.

Daremilmunud:

- A. Antson: „Inimesed tuisus“, külakom. 3 v.
„Kosjatalu“, külakom. 3 v.
T. Braks: „Punased pilved“, näid. 3 v.
J. Jaik: „Särumeeste rügement“, näid. 3 pild.
„Önn hulgub“, näid. 3 v.
„Meie ei abiellu“, naljamäng 3 v.
M. Metsanurk: „Imelik võõras“, näid. 1 v.
„Maret elukoolis“, kom. 3 v.
J. Metua: „Vabadussõja päevilt“, näid. 4 v.
H. Raupsepp: „Mustahamba“, näid. 4 v.
„Lipud tormis“, näid. 4 v.
R. Sirge: „Must suvi“, näid. 3 v.
E. Tammlaan: „Raudne kodu“, draama 3 v.
U. Ukukivi: „Uudismaa“, näid. 3 v.

Lähemal ajal ilmuvad:

- A. Rahula: „Metsmees“, komöödia 2 v.
A. Sepp: „Väike, rumal süda“, komöödia 3 v.
Ed. Visnapuu: „Rooma keiser“, komöödia 3 v.
U. Ukukivi: „Peremees majja!“, külakomöödia 3 v.
ja teised.

Ilmumisel valik lastenäidendeid

Tellige näidendeid tutvumiseks — AKU saadab neid teile välja tasuta. KÕIK MÄNGIMISVÄARSED LAVATEOSED — peale mõne erandi — SAATE TELLIDA AKU-st!

Tellimised adresseerige:

Autorikaitse Uhingu Näidendite Laenukogu

Tallinn, postkast 160, Pärnu maantee 28—9. Telefon 456—43

K. A. RÜTMAN & Ko.

KEEMIAAINETE SUURLADU

KONTOR

Tallinn, Pärnu mnt. 9
Telef. **466-71, 466-72**

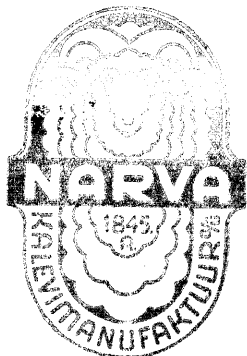
L A D U

Tallinn, Kalda 24
Telefon **456-93**

Reserveeritud

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR O.-Ü.

ASUT. 1845. A.

ERIALA:

moodsad, maitserikkad ja odavad
PALITURIIDED,
ÜLIKONNARIIDED,
KOSTÜÜMIRIIDED,
FRAKI- JA SMOKINGIRIIDED

KAUBA HEADUSE TAGAB IGAL KANGAL OLEV VABRIKUMÄRK

RESERVEERITUD

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“

KOGU MAAILMA

SÜNDMUSTES
OLETE TEADLIK
KUI LOETE

„Päevalehte“

„LASTE RÕÕM“

ON AINULAADNE
LASTE AJAKIRI

MITMEKESIST

KIRJANDUST

PAKUVAD

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, S.-KARJA 23. PIKK 2

Teatrisõbrad celistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“